

Vzdělávací potřeby začínajících psychologů ve zdravotnictví

Kateřina Slováčková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Slováčková**
Osobní číslo: **H12508**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vzdělávací potřeby začínajících psychologů ve zdravotnictví**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vzdělávání dospělých, vzdělávání psychologů a vzdělávacích potřeb začínajících psychologů ve zdravotnictví.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTÁK, Jan. Profesní vzdělávání dospělých. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. 264 s. ISBN 978-80-86723-34-1.

BARTOŇKOVÁ, H. Firemní vzdělávání, Strategický přístup ke vzdělávání pracovníků. Praha: GRADA PUBLISHING, 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-2914-5.

BENEŠ, M. Andragogika teoretické základy. EUROLEX Bohemia, 2003. 216 s. ISBN 80-86432-23-8.

FERJENČÍK, Ján. Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 255 s. ISBN 978-80-7367-815-9.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

MUŽÍK, Jaroslav. Profesní vzdělávání dospělých. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 263 s. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-738-4.

VETEŠKA, Jaroslav a TURECKIOVÁ, Michaela. Kompetence ve vzdělávání. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 159 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1770-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

4. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26.4.2016

.....

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá vzdělávacími potřebami vysokoškolských absolventů, kteří vystudovali magisterský obor Psychologie, připravují se na atestaci v oboru Klinická psychologie a pracují ve zdravotnickém zařízení.

Teoretická část práce vymezuje pojem vzdělávacích potřeb, zabývá se šíří vzdělávacích potřeb dospělých a vztahuje danou problematiku na oblast klinické psychologie. Závěr teoretické části mapuje současné požadavky na vzdělávání účastníků specializačního vzdělávání v oboru Klinické psychologie.

Praktická část práce se skládá z šesti semistrukturovaných rozhovorů s psychology v preatestační přípravě. Tato data byla kvalitativně analyzována, dělena dle šesti tematických okruhů a vyhodnocena dle četnosti výpovědí mezi účastníky výzkumu.

Výsledkem výzkumu bylo zjištění, že absolventi subjektivně hodnotili teoretickou část univerzitního vzdělávání jako dostatečnou pro výkon práce, naopak jako nedostačující pro výkon povolání pocívali úroveň univerzitní praxe, psychodiagnostické znalosti a klinicko-psychologické poznatky pro práci na ambulantním i lůžkovém oddělení.

Závěr bakalářské práce shrnuje oblasti, které je třeba v rámci formálního i specializačního vzdělávání klinických psychologů více podporovat, a jaké podmínky pomáhají začínajícím psychologům cítit se ve výkonu své práce kompetentnější.

Klíčová slova: Vzdělávací potřeby, další profesní vzdělávání, klinická psychologie, specializační vzdělávání, semistrukturovaný rozhovor

ABSTRACT

This thesis aims to define the educational and training needs of graduated psychologists, who work in a Healthcare facilities before becoming certified clinical psychologists.

Theoretical part of this thesis deals with educational and training needs and its role in adult education. This part of thesis also describes the educational and training needs in the field of recent clinical psychology.

The research of this thesis is based on six semi structured interview with psychologists from healthcare facilities, who are in the process of training to be certified clinical psychologists. Consequently, data was qualitatively analysed, categorised into six thematic areas and evaluated according to main topics that occurred in participants' responses.

The results showed that participants considered the theoretical part of their high school education to be sufficient for their work achievement. However, they did not find it sufficient enough to prepare them for work in the following areas of Healthcare system: psychological internship during studies, knowledge of psychodiagnostic tools and clinical psychology basis for Healthcare facilities.

In conclusion, the thesis summarises areas that need to be more supported both in high school education and clinical psychology training. Conditions that could help beginning psychologists to feel more competent in their profession are further specified.

Keywords: Educational and training needs, Continual Professional Development, Clinical Psychology, Additional schooling, semi structured interview

Děkuji Mgr. Evě Šalenové za její velkou vstřícnost, trpělivost a v neposlední řadě za její odborné rady a věcné připomínky. Dále bych ráda poděkovala všem účastníkům výzkumu za jejich ochotu a čas, který mi věnovali. Také by chtěla poděkovat mé rodině a přátelům, jelikož bez jejich podpory by tato bakalářská práce nevznikla.

*„Světlo má moc zahnat tmu, ne naopak. Kde-
koli totiž vchází světlo, tam tma brzy buď řídne, nebo mizí. A naopak tma nemá sil, aby
odstranila světlo.“*

Jan Amos Komenský

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	13
1.1 FORMY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	14
1.1.1 Klasifikace forem vzdělávání.....	14
1.1.1.1 Formálního vzdělávání	16
1.1.1.2 Neformálního vzdělávání.....	18
1.1.1.3 Informálního učení.....	21
1.2 DALŠÍ PROFESNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	22
1.2.1.1 Formy profesního vzdělávání	23
2 VZDĚLÁVACÍ POTŘEBY	25
2.1 TYPY VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB.....	26
2.2 IDENTIFIKACE VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB	26
2.3 MOTIVACE KE VZDĚLÁVÁNÍ	27
2.4 BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	30
2.4.1 Bariéry v účasti na vzdělávání	30
2.4.2 Bariéry ve vzdělávacím procesu	31
3 PSYCHOLOG VE ZDRAVOTNICTVÍ	32
3.1 KVALIFIKAČNÍ KURZ „PSYCHOLOG VE ZDRAVOTNICTVÍ“	32
3.2 KLINICKÁ PSYCHOLOGIE	33
3.2.1 Specializační vzdělávání v oboru klinická psychologie.....	33
3.2.2 Způsobilost klinického psychologa.....	34
3.2.3 Hlavní certifikované kurzy v oboru klinická psychologie	35
3.2.3.1 „Zlatý standard“	35
3.2.3.2 Psychoterapeutický výcvik	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 VÝZKUM.....	39
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	39
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
4.3 VÝZKUMNÁ STRATEGIE A METODA SBĚRU DAT	40
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	40
4.4.1 Charakteristika účastníků výzkumu	40
4.5 SBĚR DAT	41
5 ANALÝZA DAT.....	43

5.1	KATEGORIE: PŘÍPRAVA NA ZAMĚTNÁNÍ	43
5.2	KATEGORIE: MOTIVACE PRO PRÁCI VE ZDRAVOTNICTVÍ	45
5.3	KATEGORIE: ZAČÁTEK PRÁCE PSYCHOLOGA VE ZDRAVOTNICTVÍ	46
5.4	KATEGORIE: POŽADAVKY A PODPORA ZAMĚSTNAVATELE	47
5.5	KATEGORIE: DALŠÍ PROFESNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PSYCHOLOGA VE ZDRAVOTNICTVÍ (SPECIALIZAČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A VZDĚLÁVÁNÍ NAD RÁMEC)	49
5.6	KATEGORIE: VLIV NA OSOBNÍ ŽIVOT	52
6	VÝSLEDKY VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	54
	ZÁVĚR	57
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	61
	SEZNAM OBRÁZKŮ	62
	SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Téma naší bakalářské práce se zabývá vzdělávacími potřebami začínajících psychologů ve zdravotnictví. Vzhledem k tomu, že sama pracuji jako psycholožka ve zdravotnictví a jsem také zařazena ve specializačním vzdělávání v oboru Klinická psychologie, zajímaly mne názory a zkušenosti mých kolegů, problémy, se kterými se ve své praxi potýkají a především oblast jejich dalšího profesního vzdělávání. Preatestační příprava je velmi náročná a klade vysoké požadavky na její účastníky. Psycholog ve zdravotnictví se musí při zaměstnání neustále vzdělávat, nejen v problematice svých aktuálních klientů a pacientů, ale musí také jezdit na vzdělávání, jehož frekvence je minimálně jednou za 14 dní. Další profesní vzdělávání psychologů zařazených do specializačního vzdělávání v oboru Klinická psychologie je náročná finančně, časově a psychicky.

V teoretické části se zabýváme vzděláváním dospělých a jeho formami, vzdělávacími potřebami a problematikou oblasti klinické psychologie. V praktické části jsme analyzovali a interpretovali šest semistrukturovaných rozhovorů s psychology ve zdravotnictví, které jsme realizovali.

Výsledky našeho výzkumu by mohli sloužit ku prospěchu studentům psychologie, popř. začínajícím psychologům ve zdravotnictví, které může inspirovat k dalšímu vzdělávání a pomoci předejít problémům, na které mohou na začátku své praxe narazit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Do konce 18. století vycházeli myslitelé zabývající se vzděláváním dospělých z předpokladu, že se dospělí učí stejně jako děti. Až v 19. století se objevují snahy odlišit terminologii i metody vzdělávání dospělých od vzdělávání dětí a mládeže. Začala se rodit andragogika jako pojem, který postupně nabývá výraznější sociologický ráz, a jenž přestává být jednoznačně pedagogickým, neboť výchova začíná být chápána jako významná sociální funkce (Bednaříková, 2006, s. 35). Do dnešní doby však tento pojem není laické veřejnosti příliš známý. Sama se často dostávám do situací, kdy musím lidem vysvětlovat, co za obor to vlastně studuji.

Vzdělávání dospělých je obecný termín označující vzdělávání dospělé populace. Obsahuje veškeré vzdělávací aktivity osob, které již ukončily přípravu na svou budoucí profesi a vstoupily na trh práce. Jedná se o záměrné rozvíjení vědomostí, dovedností, postojů, zájmů, osobnosti a sociálních kvalit, jež jsou nezbytné pro pracovní i osobní život dospělého člověka, proto, aby mohl dobře plnit svou životní i společenskou roli. Tyto vzdělávací aktivity jsou realizovány jako školní vzdělávání dospělých, další vzdělávání a vzdělávání seniorů. Mohou být organizované institucionálně (kurzy, konference) nebo realizované individuálně (sebevzdělávání) (Bednaříková, 2006, s. 55).

Účastníky vzdělávání dospělých jsou andragogové praktici (vzdělavatelé, manažeři, organizátoři), vzdělávající se, ale i andragogové teoretici, kteří vědecky zkoumají procesy vzdělávání dospělých, jsou tvůrci teoretických východisek, inovují postupy ve vzdělávání, diagnostice a evaluaci v interakci s vědeckým poznáním, potřebami praxe a poznáním andragogů praktiků (Pirohová in Malach, Chmura, s. 65).

Cílem vzdělávání dospělých je záměrné působení lektora na účastníka vzdělávání, které je vymezeno obsahem učiva (co naučit, upevnit, zdokonalit apod.), předpokládaným výsledkem, časem a kvalitou naučeného. Cíle můžeme rozdělit na hlavní, které vymezují základní zaměření vzdělávacího procesu, a dílčí, jež vycházejí z cílů hlavních, a které dále konkretizují a specifikují je z hlediska požadavků na obsah, kvalitu a kvantitu, časovou i finanční náročnost vzdělávání (Malach, Chmura, 2014, s.).

Je třeba brát v úvahu, že snaha člověka dosáhnout určitých poznávacích cílů je určena především motivací jedince a realitostí dosažení těchto cílů. Dosažení cílů, tzn. výsledky působení učiva, nelze odvozovat přímo z učební látky, která byla účastníkovi předána, ale účastník ji dále aktivně zpracovává a využívá ke svým zkušenostem, potřebám a zájmům.

Stanovené cíle vzdělávání dospělých by tedy měly být objektivně hodnotné, potřebné, konkrétní a zároveň subjektivně žádoucí (Barták 2008, s. 24-25).

1.1 Formy vzdělávání dospělých

Vzdělávání dospělých se uskutečňuje pomocí různých forem, které se od vzdělávání dětí a mládeže velmi liší. Mezi nejstarší patří besedy a tzv. polní kázání realizované formou procházek po polích spojených s výkladem. Dalšími formami byly např. výlety, přednáškové večery a kurzy. Až později se začaly objevovat formy jako cyklické vzdělávání pracovníků, konference, korespondenční studia apod., z nichž je většina realizovaná i v současnosti (Bednaříková, 2006, s. 48).

Mnoho z forem vzdělávání dospělých k nám proniklo až po roce 1989 díky zahraničním firmám a systému jejich vzdělávání, díky různým grantům, mezinárodním projektům apod. Síla tradice a konzervatismus někdy brání modernizaci, inovaci a nabídce vzdělávání dospělých v takové formě, která by vyhovovala trendu celoživotního vzdělávání a hlavně různým potřebám jeho účastníků.

Pojem forma vzdělávání je často zaměňován s druhem či typem studia anebo s metodou. Metoda je však prostředek, pomocí kterého se proces učení realizuje. Oproti tomu forma určuje podmínky, okolnosti a způsob uspořádání, ve kterém proces učení probíhá. Aby se mohlo vzdělávání dospělých vůbec konat, je nutné jej dobře zorganizovat v čase a prostoru (Bednaříková, 2006, s. 47-50).

1.1.1 Klasifikace forem vzdělávání

Formy vzdělávání můžeme dělit na základě mnoha kritérií. Např. Palán (in Bednaříková, 2006, s.) je rozlišuje následovně:

1. Dle časového uspořádání, tzn. podle délky trvání a řazení edukačních činností a nasazování didaktických prostředků. Rozlišuje základní časovou jednotku, kterou je vyučovací hodina, což bývá většinou 45 minut. Může to však být i jiný časový úsek (výukový celek), jenž je rozdělen přestávkami, nebo výukový modul. Při vzdělávání dospělých může být výuková jednotka dlouhá několik hodin i dnů, např. cyklus přednášek, kurzů, seminářů, školení apod. Palán z hlediska duševní hygieny doporučuje respektovat výkonnostní křivku a nestabilitu pozornosti dospělých.

2. Dle vyučovacího prostředí, např. výuka na pracovišti, v učebně, v laboratoři, v dílně nebo doma.
3. Dle organizačního uspořádání studujících, např. individuální výuka, smíšená výuka, skupinová výuka, frontální výuka apod.
4. Dle interakce vzdělavatel – účastník na:
 - a. Individualizované, které rozlišuje na formy řízené, např. řízené sebevzdělávání, a na formy volné diskuse, práce v týmech, stáže apod.
 - b. Participativní, např. projektová výuka.
 - c. Kooperativní – střídání teoretického vzdělávání se stáží apod.
5. Dle stavu systémů, ve kterých vzdělávání probíhá na „živé“ (lektor, konzultant, účastník apod.) a „neživé“ (didaktické pomůcky, technika užívaná při vyučování). Příkladem „neživého“ vzdělávání je např. e-learning.
6. Dle zaměření akce na specializační, inovační nebo např. rekvalifikační kurzy apod.

Barták (2008, s. 79-88) rozlišuje 4 základní vzdělávací formy ve výchově a vzdělávání dospělých:

1. Monologické, které jsou založeny na ústním podání lektora a na bezprostředním vztahu lektora a účastníka vzdělávání. Patří sem např. přednáška, vysvětlování, vyprávění, komentář apod.

2. Dialogické jsou založeny na aktivním dialogickém vztahu lektora s účastníkem, popřípadě na interakci účastníků mezi sebou. Příkladem jsou workshopy, diskuzní setkání, výměny zkušeností apod. Odehrávají se formou rozhovoru nebo pseudorozhovoru.

3. Skupinové, složené a kombinované formy založené na prožitku spolupráce a efektů spolupůsobení, které vyplývají z kombinace různých forem a metod využívaných v různých variantách týmové spolupráce, např. skupinová práce, diskuze, simulace profesních a jiných problémů apod. Smyslem těchto forem je navodit a upevnit zdravé sociální, především komunikační vztahy a vazby mezi účastníky.

4. Institucionální formy v pravém slova smyslu nepředstavují didaktickou „formu“, ale spíše výchovně-vzdělávací instituce, kvalifikační a rekvalifikační agentury, apod.

Formy dalšího vzdělávání můžeme rozdělit na:

1. **Přednáška** – což je základní a nejobvyklejší vzdělávací forma a zároveň metoda. Je založená na monologu ze strany přednášejícího;

2. **Kurz** – je samostatná a ucelená vzdělávací forma zpravidla složená z více jednotek (např. přednášek, seminářů, lekcí apod.), která má určitý rámec učebního plánu a pevné určení začátku a konce. Zakončen může být formou zkoušky, vydáním certifikátu, osvědčení nebo potvrzení o účasti. Kurzy můžeme z obsahově-tématického hlediska rozdělit na všeobecně vzdělávací (společenské chování, sociální komunikace apod.), odborně vzdělávací (právní minimum, psychologie prodeje apod.) a praktické (např. práce na PC, kutilství, šití);
3. **Seminář** – jde o formu, jež prohlubuje poznatky na všeobecně známé téma či o tvorbu vědomostí o určité problematice. Účelem je v neposlední řadě stimulovat aktivní diskuzi mezi účastníky. Seminář by měl při správném vedení podněcovat rozvoj myšlení, posilovat odvalu projevit svůj názor i jej obhájit, popř. sebekriticky přijmout svůj omyl. Měla by jej vést osoba kompetentní v dané oblasti, aby byla schopna usměrňovat diskuzi a řídit výměnu informací jak mezi účastníky, tak k sobě samé.
4. **Panelová diskuze** – je forma, při které několik odborníků z různých oborů a různorodými názory diskutuje před posluchači k danému tématu, a při níž se mohou zapojit i posluchači diskuze.
5. **Exkurze** – je založena na přímém pozorování jevů, dějů či procesů, které se přirozeně vyskytují. Účastníkovi umožňuje získat nové zkušenosti a poznatky na základě prohlídky určitého zařízení, instituce apod. Jejím cílem je zvýšení názornosti výkladu a utvoření reálné představy o daném tématu (Bednaříková, 2006, s. 52-54). V klinické psychologii se uskutečňují prakticky všechny zmíněné formy dalšího vzdělávání.

Realizace vzdělávání dospělých se odehrává pomocí:

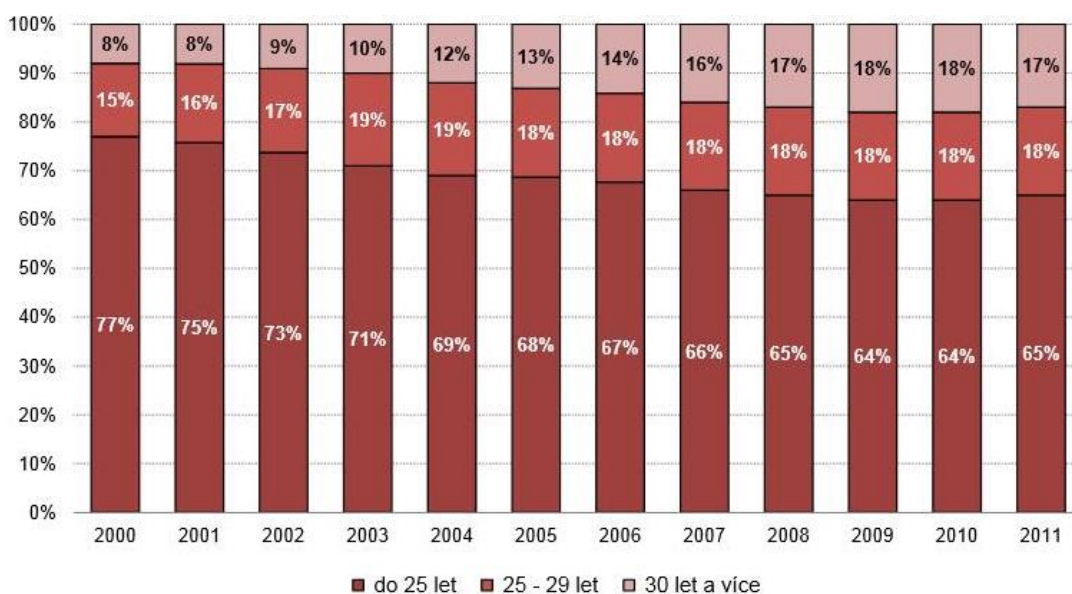
1.1.1.1 Formálního vzdělávání

To probíhá v rámci formálních vzdělávacích institucí. Má normativně vymezené cíle, funkce, obsahy, prostředky i způsoby hodnocení. Výstupem je určitý druh oficiálně uznávaného certifikátu, který dokládá získaný stupeň vzdělání (výuční list, maturitní vysvědčení, diplom apod.) (Riedlová, 2013, s. 39).

Formální vzdělávání můžeme rozdělit na primární (základní školy a nižší stupeň víceletých gymnázií) a sekundární, které je zaměřeno na profesní přípravu (střední odborné školy a odborné učiliště a VŠ) (Český statistický úřad, 2014, s. 4).

V České republice je účast dospělých studentů ve formálním vzdělávání oproti jiným evropským zemím velmi nízká, přestože je u nás vzdělávání ve veřejných institucích stále ještě poskytováno zdarma. Vzdělávací programy, které jsou v ČR v rámci sekundárního a terciárního studia nabízeny, je možné absolvovat prezenčně, ale také výukou ve večerních, distančních a kombinovaných formách.

Následující graf zobrazuje podíl studentů dle věku v porovnání s celkovým počtem studentů vysokých škol v ČR v období od roku 2000 po rok 2011, ze kterého je zřejmé, že s přibývajícím věkem výrazně klesá účast na tomto typu vzdělávání.

Obr. 1 Podíl studentů dle věku v porovnání s celkovým počtem studentů v ČR v období 2000-2011 (převzato z *Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu 2014*, s. 8)

Mezi dospělými studenty formálního vzdělávání v ČR převažují účastníci do 40 let věku a mezi účastí mužů a žen nejsou výrazné rozdíly.

Většina studentů dospělé populace (84%) se do formálního vzdělávání vrací z důvodu zvýšení své kvalifikace a zvýšení úrovně svého dosavadního vzdělání. U zbývajících studentů se však jedná o studium nižšího stupně vzdělání, než jakého doposud dosáhli.

Z celkového počtu studentů z dospělé populace se 72% věnovala vysokoškolskému studiu a 28% studentů se účastnilo středoškolského studia, u nichž se s nepochybnou převahou jedna-

lo o studium zakončené maturitní zkouškou. Osoby, jejichž nejvyšším dosažením vzděláním byla základní škola, se do formálního vzdělávání vracejí pouze minimálně.

Co se týče pracovní činnosti, mezi dospělými studenty formálního vzdělávání převažují pracující (81%), z nichž většinu (42%) tvoří zaměstnanci z oblasti veřejné správy. Z hlediska charakteru zaměstnání tvoří většinu (88%) osoby, jež zastávají nemanuální pracovní pozice.

Vzhledem k tomu, že účast ve formálním studiu v ČR je velmi časově náročná, je mimo osobní motivaci ke studiu velmi ovlivněna také vstřícností zaměstnavatele a v neposlední řadě také podporou nejbližšího okolí. Právě zdravotnictví a školství jsou oblasti, ve kterých se zaměstnavatelé nejčastěji podílejí na financování nákladů spojené se studiem. Financování formálního vzdělávání však je ve většině případů (90%) soukromou záležitostí účastníků a jejich rodin (Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu 2014, s. 8-10).

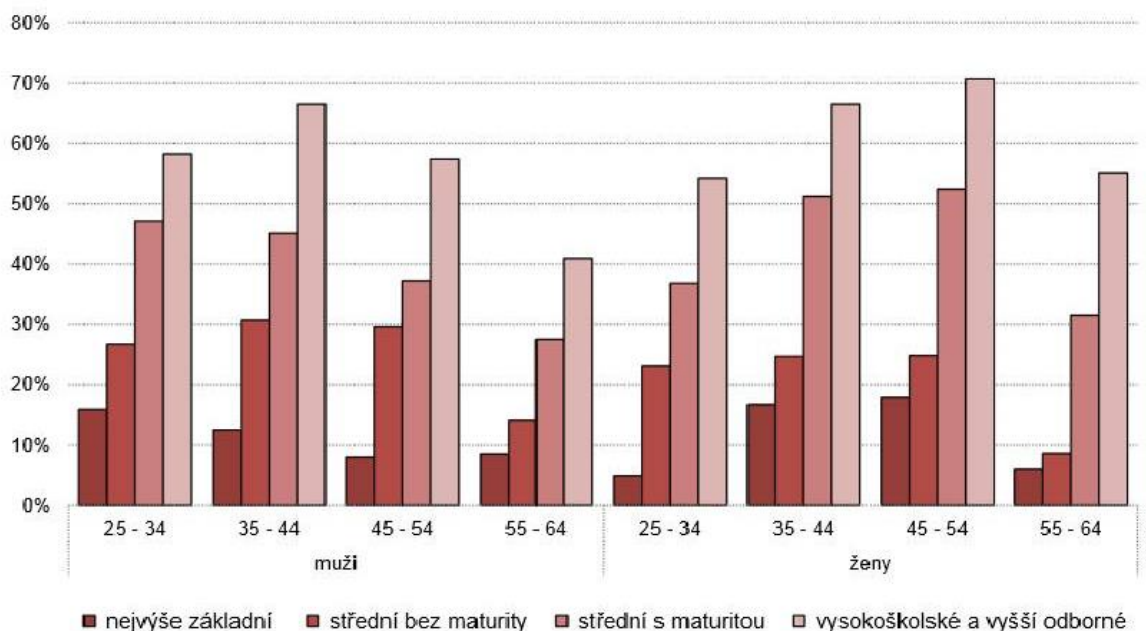
1.1.1.2 Neformálního vzdělávání

Je realizováno vně oficiálních vzdělávacích institucí. Ministerstvo školství ČR užívá pojem „oficiální vzdělávací programy mimo školní prostředí“. Zaměřuje se na specifické skupiny populace (např. vzdělávání žen, komerční vzdělávací agentury, sociální práce apod.)

Jeho cílem je poznání a řešení potřeb a problémů účastníků, neformální kvalifikace (Bednaříková, 2006, s. 58). Typickým příkladem je podnikové vzdělávání a nabídka zájmového vzdělávání (Riedlová, 2013, s. 39).

Neformální vzdělávání je nejčastější forma dalšího vzdělávání dospělých. Jedná se o organizované získávání vědomostí a dovedností za účasti učitele, odborného lektora či jiného vzdělavatele, jež může i nemusí být zakončeno výstupním certifikátem a nikdy není zakončeno určitým stupněm vzdělání. Oproti formálnímu vzdělávání je více organizačně decentralizované, obsahově i procesně pružnější a může mít i kratší trvání, což z něj dělá účinný nástroj k vyrovnávání se s aktuálními potřebami nejen v zaměstnání, ale i v osobním životě. Patří sem např. krátkodobá školení či přednášky, kurzy pořádané ve volném čase účastníků, rekvalifikace či vzdělávání zaměstnanců organizované zaměstnavatelem (Český statistický úřad, 2014, s. 11).

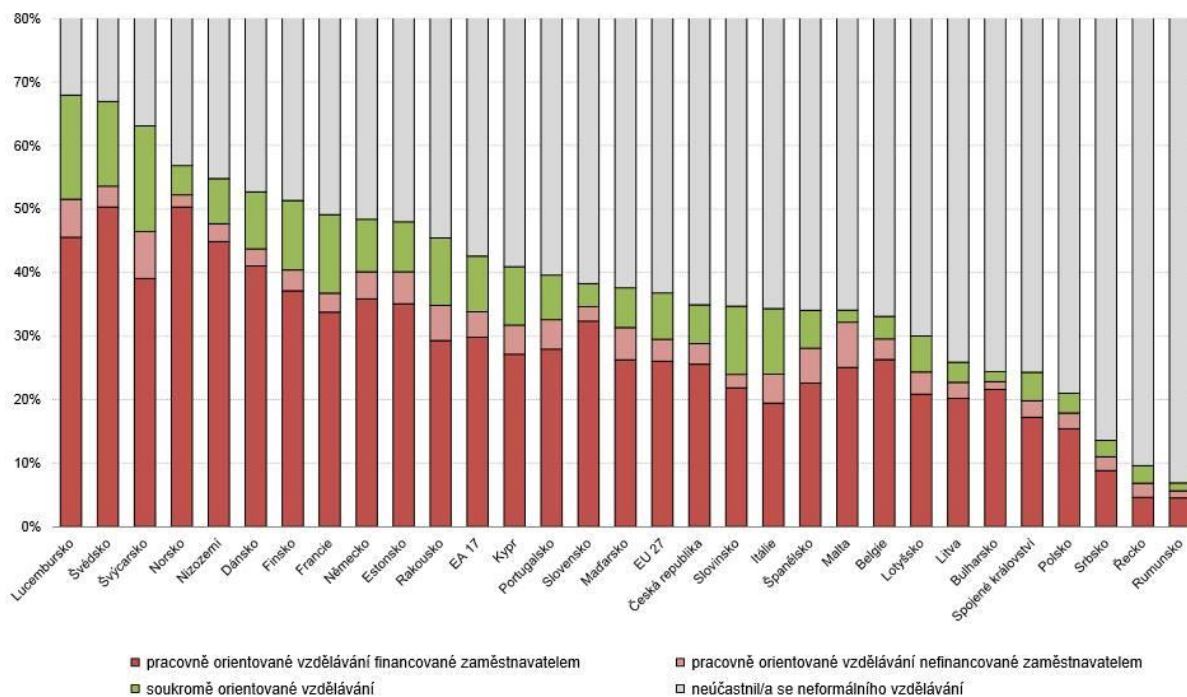
Základní účast osob ve věku 25-64 let v neformálním vzdělávání v ČR zobrazuje následující graf, ze kterého je zřejmé, že největší podíl v účasti na neformálním vzdělávání mají osoby s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. Také v jiných evropských zemích platí, že s výší dosaženého vzdělání přímo roste i míra účasti ve vzdělání neformálním.

Obr. 2 Zapojení do neformálního vzdělávání v ČR dle věku, pohlaví a vzdělání v r. 2011 (převzato z *Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu 2014*, s. 16)

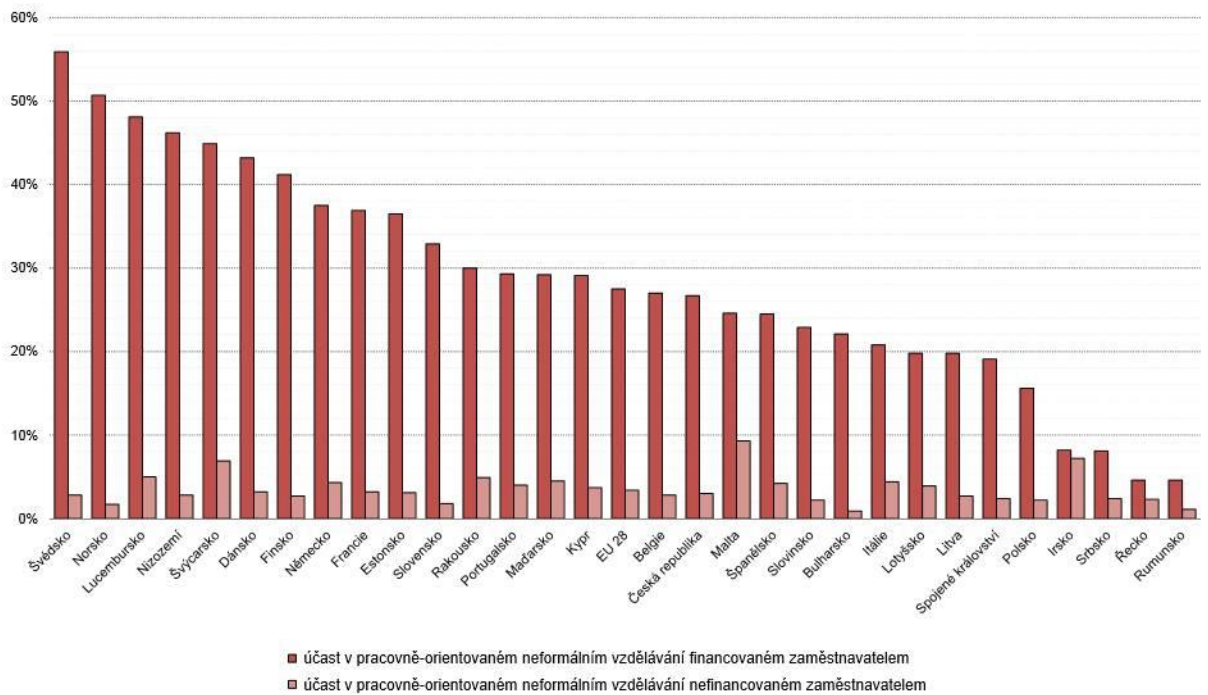
V České republice je podíl pracujících, kteří se účastní neformálního vzdělávání kolem 43%, z nichž je až 86% motivováno pracovně. Nejčastějšími důvody k účasti na neformálním vzdělávání bylo zvýšení výkonnosti a zlepšení kariérních vyhlídek (60%), zvýšení znalostí v oblasti zájmu účastníků (44%) a také povinná účast na vzdělávání (43%), které nejčastěji probíhá formou školení hrazené zaměstnavatelem.

Následující graf zobrazuje strukturu aktivit a zapojení do neformálního vzdělávání (25-64 let) v rámci evropských zemí.

Obr. 3 Struktura aktivit a zapojení do neformálního vzdělávání (25-64) let v rámci evropských zemích (převzato z *Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu 2014*, s. 19)

Následující graf zobrazuje účast v pracovní-orientovaném neformálním vzdělávání (25-64let) dle plátce vzdělávání

Obr. 4 Účast v pracovní-orientovaném neformálním vzdělávání (25-64let) dle plátce vzdělávání v evropských zemích (převzato z *Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu 2014*, s. 20)

1.1.1.3 Informálního učení

Patří sem veškeré sebeřízené učení, např. studium literatury, sledování vzdělávacích pořadů apod. Informální učení však zahrnuje i bezděčné a neplánované učení vycházející z každodenních aktivit běžného života, při nichž postupně a často nezáměrně shromažďujeme vědomosti, dovednosti, postoje a zkušenosti. Je neorganizované, nesystematické a institucionálně nekoordinované, a nabývá jak intencionálního, tak funkcionálního charakteru (Riedlová, 2013, s. 40). Z vlastních zkušeností mohu říct, že právě tímto učením stráví psycholog nejvíce času, jelikož nejvíce znalostí, dovedností a hlavně zkušeností čerpá právě ze své vlastní praxe a konzultacemi s kolegy.

Dále můžeme rozdělit formy vzdělávání dospělých z hlediska celoživotního vzdělávání na:

- Školské, tzn. studium dospělých ve školách (vyučení, vyšší odborné studium, VŠ, doktorandské studium);
- Občanské vzdělávání (usiluje o kultivaci člověka v roli občana);
- Zájmové vzdělávání dospělých (náplň volného času);
- Profesní vzdělávání (kvalifikační a rekvalifikační vzdělávání, normativní školení a kurzy);
- Vzdělávání seniorů (U3V, kluby třetího věku apod.) (Bednaříková, 2006, s. 58).

Vzhledem k tématu mé bakalářské práce se nyní budeme více zabývat dalším profesním vzděláváním.

1.2 Další profesní vzdělávání

Účastníci dalšího profesního vzdělávání jsou tedy osoby, které dokončily řádné odborné vzdělávání. Jeho smyslem je rozvíjení postojů, znalostí a schopností vyžadovaných pro výkon daného povolání. Má přímou souvislost s profesním zařazením a uplatněním dospělého, a tím i s jeho ekonomickou aktivitu (Barták, 2008, s. 11).

Realizuje se za účelem dosažení souladu mezi kvalifikací pracovníka a nároky na jeho pracovní výkon. Řada oborů, kam patří i psychologie, přímo vyžaduje rozvoj vědomostí, dovedností i postojů odpovídající aktuálnímu trendu.

V rámci dalšího profesního vzdělávání můžeme rozlišit:

1. Kvalifikační vzdělávání, kam patří zvyšování kvalifikace, prohlubování kvalifikace, inovace kvalifikace, specializace kvalifikace, rozšiřování kvalifikace, zaškolení a zaučení.
2. Rekvalifikační vzdělávání zahrnuje předrekvalifikační kurzy, obnovovací rekvalifikace, prohlubovací rekvalifikace, doplňkové rekvalifikace, zaměstnanecké rekvalifikace, nespécifické rekvalifikace.
3. Normativní školení (kurzy), kam patří odborná způsobilost, bezpečnost práce, protipožární ochrana a způsobilost k výkonu povolání (Bednaříková, 2006, s. 56-58).

Další profesní vzdělávání je jedním z nejrychleji expandujících sektorů služeb a nejrychleji rostoucí vzdělávací sektor co se týče počtu účastníků a výše vynaložených pro-

středků. Stejně tak roste i subjektivní hodnota dalšího vzdělávání. V různých oborech, včetně psychologie, se odborné vzdělávání získané ve formálním vzdělávání stává pouhou „možnou vstupenkou do povolání“. Další profesní vzdělávání tedy přebírá důležitou roli, jelikož získaná kvalifikace má pouze určitou časovou platnost a nezaručuje doživotní uplatnění a stálé jistoty v oboru.

V rámci dalšího vzdělávání můžeme rozlišovat:

1. Další vzdělávání specifické pro určitá povolání, která jsou ve většině případech vysoce kvalifikovaná, např. právník, lékař, psycholog, programátor apod. Pro tyto obory je další vzdělávání prakticky nutností a zajišťují ho specializovaná zařízení, např. Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví.
2. Další vzdělávání specifické pro určitý typ zaměstnavatele, např. ve státní správě, vojsku, politice apod., kde mají pracovníci těchto podniků většinou dobrou příležitost k dalšímu vzdělávání.
3. Další vzdělávání v každému přístupných povoláních, např. řidiči, řemeslníci, pracovníci úklidových firem apod., kde je nabídka dalšího vzdělávání takřka neomezená.
4. Další vzdělávání pro nezaměstnané, nekvalifikované, postižené, které je z velké části podporuje stát (Beneš, 2008, s. 120-121).

1.2.1.1 Formy profesního vzdělávání

Jedná se o všechny formy profesního a odborného vzdělávání během aktivního pracovního života dospělého člověka, tzn. po ukončení přípravy na povolání ve školském systému. Rozšiřují, prohlubují a zvyšují profesní kompetence a kvalifikace, odbornou způsobilost, či zajišťují rekvalifikaci. Patří sem již výše zmíněné přednášky, kurzy, semináře, panelové diskuze a exkurze. Realizují se však i další formy, např.:

Konference, což je forma profesního vzdělávání, při které se na určitou dobu (nejčastěji na 1 až 2 dny) shromáždí skupina lidí se společným zájmem. Jejím účelem je poskytnout aktuální informace v určitém oboru a diskuze o otázkách, kladených účastníky konference. Oproti semináři je zde více času věnováno předáváním informací než diskuzi.

Symposium, což je kolektivní vzdělávací činnost umožňující odborníkům diskutovat o určitém vědecké problému. Tři a více odborníků ze stejného oboru, avšak s odlišnými názory, přednesou svá stanoviska posluchačům. Účastníci kladením otázek a připomínek

přispívají k objasnění různých hledisek daného problému. Příkladem může být otázka eutanázie nebo adopce dětí homosexuálními páry.

Workshop, což je forma vzdělávání, při kterém dochází ke skupinovému řešení problémů. Jedná se o obdobu panelové diskuze, při které si pracovní skupina vyměňuje názory na předem zadaný problém, které vzájemně srovnává a hledá optimální řešení.

Školení, což je obecný pojem pro vzdělávací aktivity dalšího vzdělávání. Je to forma systematického a odborného vzdělávání dospělých. Dále ho můžeme rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé, internátní, víkendové, hromadné, zaškolování (příprava pracovníků k výkonu práce), přeškolení (získávání, upevnění nebo aktualizace vědomostí a dovedností) a doškolení (doplnění vědomostí a dovedností před nástupem do zaměstnání). Můžeme také rozlišit školení cyklické, což je cíleně a obsahově zaměřené vzdělávání na osvojení a prohlubování všeobecných i speciálních vědomostí a dovedností pracovníků se zvláštním důrazem na specifické nároky dané profese nebo pracovní funkce a školení účelové, zaměřené na poskytování a doplňování znalostí a dovedností potřebných k výkonu pracovní činnosti v dané oblasti.

Stáž, která může být realizována individuálně či skupinově. Pracovník je vyslán ke studijnímu nebo pracovní-studijnímu pobytu v jiné organizaci (podniku), která dodavatel-sky nebo jinak spolupracuje s kmenovou organizací (podniku). U stážisty se předpokládá předběžná příprava a účast na činnosti v hostitelské organizaci, čímž se vzdělává. To mu umožňuje získávání přímých zkušeností, poznatků a nových přístupů k řešení problémů. Často se jedná o stáže zahraniční, které však mimo jiné vyžadují znalost cizího jazyka (Bednaříková, 2006, s. 53-60).

2 VZDĚLÁVACÍ POTŘEBY

Vzdělávací potřeba je subjektivní či objektivní zažívání určitého deficitu, kdy jedinci chybí pro jeho život důležité znalosti či dovednosti, mající význam pro jeho další existenci, zachování fyzických, psychických nebo společenských funkcí. Můžeme ji také definovat jako mezidobí mezi aktuálním výkonem a předem definovaným očekávaným výkonem, kdy se jedinec snaží dosáhnout rovnováhy mezi svými možnostmi a potenciálním sociálním i pracovním uplatněním (Palán, 2002). Právě v pracovní sféře můžeme vzdělávací potřeby chápat jako deficit informací, vědomostí, schopností a dovedností, profesních návyků, způsobů jednání, chování, vyjadřování apod., kterými pracovník disponuje, a které vyžaduje jeho profese, pracovní pozice a odborná kompetence (Mužík, 2004, s. 18).

Podle Mužíka (2004, s. 17) je právě potřeba poznání jednou z hlavních lidských potřeb, která se postupem času rozvíjí. Výsledkem poznávací aktivity jsou určité osvojené vědomosti, jež jsou nástrojem nebo určitým prostředkem k řešení problémů a úkolů, se kterými se v životě setkáváme.

Vzdělávací potřeba vzniká tehdy, kdy osvojené vědomosti neumožňují člověku vyrovnat se s aktuální zkušeností, což nastává především v obdobích individuálních či sociálních změn. Opakovaně je zažívá každý člověk v průběhu svého života bez ohledu na jeho postavení, jak už sociální, profesní nebo jiné (Šedřová, Novotný, 2006, s. 140).

Tyto potřeby mohou být uvědomované či neuvědomované a jsou velmi významné především v dalším profesním vzdělávání. Problémem je však jejich zajišťování (Palán, 2002, s. 234).

Předpoklad k efektivnímu vzdělávání dospělých je právě identifikace vzdělávací potřeby jako takové (Šedřová, Novotný, 2006).

Jedině na základě pečlivě identifikovaných a definovaných vzdělávacích potřeb a přesně stanovených cílů, kritérií jejich naplnění a časového harmonogramu můžeme dosáhnout požadovaných výsledků (AMSP, nedatováno).

Po identifikaci vzdělávací potřeby zpravidla dochází ke vzdělávací poptávce, kterou můžeme dle Palána (2002, s. 234) definovat jako určitý projev vůle jednotlivce kultivovat svou osobnost prostřednictvím vzdělávání. Vzdělávací poptávka je ovlivněna poptávkou na trhu práce a společenskými podmínkami.

Na základě výzkumů bylo zjištěno, že existuje významná souvztažnost mezi dosaženou úrovní vzdělání a potřebou dalšího vzdělávání, o čemž se zmiňujeme výše (Palán, 2002).

2.1 Typy vzdělávacích potřeb

Můžeme identifikovat několik typů vzdělávacích potřeb a to:

1. Měkké vzdělávací potřeby (soft) – komunikační dovednosti, mezilidské vztahy a řešení konfliktů, osobní rozvoj, řízení lidských zdrojů apod.
2. Tvrdé vzdělávací potřeby (hard) – optimalizace procesů ve výrobě, zamezení plýtvání, maximalizace využitelnosti strojů apod.
3. Odborné vzdělávací potřeby – sem patří profesní vzdělávání, které zahrnuje akreditované i certifikované vzdělávání
4. Slad'ovací vzdělávací potřeby – sladění soukromého a pracovního života zaměstnance, age management, genderová problematika, etika apod. (AMSP, nedatováno).

2.2 Identifikace vzdělávacích potřeb

Jedná se o systematickou analýzu, díky které jsme schopni odhalit vzdělávací mezery jak u sebe, tak u svých podřízených, spolupracovníků či pracovníků a to na základě porovnání současného stavu vědomostí, dovedností a postojů, s úrovní kompetencí, nevyhnutelných pro dosažení efektivního pracovního výkonu (Štainer, 1999).

Snažíme se tedy identifikovat rozdíl mezi tím, co je a tím, co by mohlo být. Právě tento prostor je prostorem pro další vzdělávání. Musíme však určit, co v tomto rozdílu lze a co nelze vyřešit vzděláváním. A právě na základě tohoto zjištění můžeme určit plán vzdělávacích aktivit.

Pro identifikaci vzdělávacích potřeb je vhodné kombinovat několik přístupů:

1. Identifikace požadavků, které vyplývají z profilu pracovního místa a skutečné kvalifikace pracovníka;
2. Srovnání optimální výkonnosti a kvality práce pracovníka se skutečnou výkonností a kvalitou práce;
3. Identifikace vzdělávacích potřeb v rámci rozvojových cílů;
4. Identifikace rozvojových záměrů u progresivnějších podniků v oboru;

5. Průběžné identifikování problémů vyskytujících se v podniku.

Můžeme také použít kombinaci metod, které se pro identifikaci vzdělávacích potřeb využívají:

1. Metoda práce v terénu, při které získáváme podklady přímo na pracovišti;
2. Metoda historická, při které analyzujeme vývoj daného jevu či procesu s možností aproximace, tzn. analogického vymezení problému.
3. Metoda srovnávací – typologická, při níž vytváříme typy podle vybraných znaků a následně je mezi sebou srovnáme - jedná se tedy o snahu identifikovat příčiny rozdílů, z nichž se následně vyvozují závěry;
4. Metoda experimentální, tj. záměrné vyvolání určitých změn, např. proškolení některých skupin zaměstnanců a jiných ne a následné sledování skupin zaměstnanců majících stejné podmínky při jejich výkonnosti.
5. Metoda monografická – kauzální, kdy všestranně a podrobně analyzujeme jeden či více malých skupin shodných příkladů (Palán, 2002).

2.3 Motivace ke vzdělávání

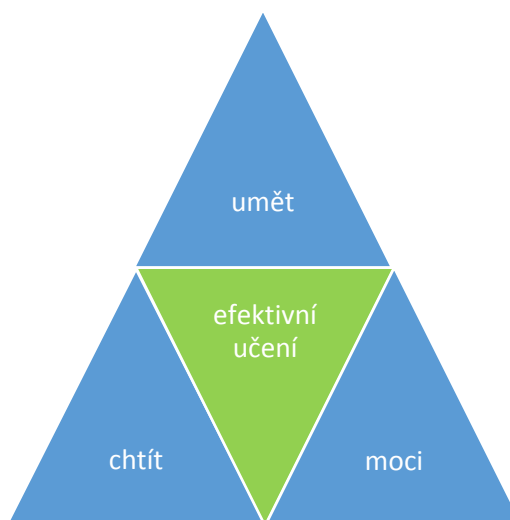
Plháková (2007, s. 319) definuje motivaci jako: „... *souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního.*“ Motivy se projevují tím, že buď chceme něco získat, nebo se snažíme něčemu vyhnout. Nejsou-li motivy delší dobu uspokojovány, jejich naléhavost roste. Síla motivu tak ovlivňuje intenzitu a kvalitu chování, která povede k jeho uspokojení.

Motivaci můžeme rozdělit na primární (určité vrozené biologické potřeby, které fungují jako instinkty a vyvíjejí se podmiňováním) a sekundární, které vycházejí z motivací primárních, a jedná se o naučené tendence chování (jak jeho síly, směru, tak i způsobu).

Motivaci můžeme dále rozdělit na vnitřní a vnější. Vnitřní motivace vycházejí z jedince, např. žízeň, hlad apod. Motivace vnější vychází z vnějšku, tzn. z vnějšího prostředí a podnětů, které z něj vycházejí (Hartl, Hartlová, 2009, s. 328).

Definovat můžeme také motivaci pracovní, tzn. určitý stimul pracovního výkonu. Frederick Herzberg seřadil pět nejvýznamnějších motivů: pocit úspěšnosti, pocit uznání, pocit odpovědnosti zajímavá práce a perspektiva postupu. Právě míra naplnění těchto motivů souvisí se spokojeností či nespokojeností se zaměstnáním (Hartl, Hartlová, 2009, s. 328).

Právě motivace je klíčovou podmínkou k efektivnímu vzdělávání. Aby byl celý proces vzdělávání účinný a smysluplný, je třeba dodržet tři podmínky tzv. trojúhelníku kompetentnosti – chtít, moci, umět.

Obr. 5 Trojúhelník kompetentnosti (vlastní zdroj)

Chybí-li některá z podmínek, učení nebude úspěšné. Většina problémů v profesním vzdělávání vychází právě ze specifického spojení vlastního úsilí člověka, podmínek a možností vzdělávání. Právě vyvolání zájmu o vzdělávání je jedním z klíčových předpokladů úspěchu. Jednou z podmínek je pochopení toho, jak je pro nás dané téma vzdělávání důležité. U dospělých vzdělání navazuje na jejich pracovní zkušenosti, popř. koníčky. Větší prioritou je pro ně zajištění rodiny, péče o děti a odpočinek, nežli potřeba vzdělávání. Z tohoto důvodu musí být téma vzdělávání opravdu zajímavé a uplatnitelné v praxi, aby bylo „konkurenceschopné“ vůči ostatním potřebám daného člověka.

Zájem souvisí také se srozumitelností a zajímavostí výkladu lektora. Důležité jsou aktivní metody vzdělávání, jako např. praktická cvičení, příklad z praxe, diskuze apod. Zájem o vzdělávání také roste s určitým citovým vztahem k oboru.

Existuje spousta motivačních faktorů, které nás může k dalšímu vzdělávání motivovat. Pro někoho to může být dosažení vysokoškolského titulu, seberealizace, možnost vyššího pra-

covního ohodnocení, smysluplné využití volného času, touha nabytí nových vědomostí v oboru, touha vyniknout v kolektivu... Na začátku u jedince vzniká konkrétní potřeba způsobena nějakým nedostatkem v dané oblasti. Po uspokojení potřeby je motivační faktor završen nebo může vyvolat novou, vyšší potřebu (Krummackerová, 2012).

Mezi základní motivy ve vzdělávání dospělých patří: odstranění vlastních nedostatků, které se objevily v praxi, seberozvoj, sebeuplatnění, ocenění, ctižádost, pocit nejistoty, existenční problémy a smysluplná náplň (Prachařová, nedatováno).

V případě vzdělávání dospělých je důležité, aby mělo vzdělávání předem přesně definovaný cíl a jasný smysl. Bez něj dá člověk přednost jiným prioritám. Vzdělávání musí být navázáno na stávající stav znalostí a dovedností, jinak může být účastník znejistěn a dochází k mylnému přesvědčení, že teorie je jiná než praxe. Pro zvýšení motivace je dobré průběžně hodnotit dosažené studijní výkony a to konstruktivně a pozitivně. Přátelská atmosféra na kurzu či skolení účast na vzdělání podporuje, stejně jako zkušený lektor, který účastníky vzdělávání považuje za partnery. Motivaci zvyšuje také kladný přístup ke vzdělávání v organizaci, ve které účastník pracuje (Krummackerová, 2012).

Dle Prachařové (nedatováno) je nejlepším motivací ke vzdělávání sebemotivace. Předkládá důvody, proč se učíme:

Obr. 6 Pyramida motivace učení (převzato Prachařová, nedatováno)

Rozlišuje motivaci habituální (dříve získané postoje ke vzdělání) a aktuální (komplex různorodých a vzájemně se podmiňujících motivů).

Mezi faktory, které ovlivňují motivaci ve vzdělávání dospělých, patří věk, vzdělání, společenské klima, vnitřní ambice a vnitřní motivace, kvalita a flexibilita nabídky ve vzdělávání dospělých, prostředí a celkový přístup k účastníkům vzdělávání.

2.4 Bariéry ve vzdělávání dospělých

Na bariéry ve vzdělávání dospělých se můžeme podívat ze dvou úhlů pohledu. Na bariéry týkající se motivace a překážek pro vstup do vzdělávání dospělých a na bariéry v samotném procesu vzdělávání dospělých.

2.4.1 Bariéry v účasti na vzdělávání

V rámci výzkumu Národního observatoře zaměstnanosti a vzdělávání při NVF byly odhaleny tři hlavní skupiny bariér, které lidem brání v účasti na dalším vzdělávání:

1. Vnější bariéry, které tvoří především nedostatek financí, času popř. problémy s dojížděním. Právě peníze a čas byly nejčastěji uváděnými překážkami. Tyto bariéry nejčastěji pocítují lidé mimo zaměstnanecký poměr a lidé s nižšími příjmy. Pracujícím na kvalifikačně náročnějších pozicích často hradí náklady zaměstnavatel, tudíž problémy s financemi nepocítují.
2. Vnitřní bariéry jsou tvořeny přesvědčením o dostatečnosti a kvalitě svého vzdělání a o neužitečnosti dalšího vzdělávání. Negativní postoj k užitečnosti kurzů však nepramení z negativní zkušenosti, jelikož užitek z kurzů ve výzkumu nejčastěji zpochybovali ti, kdo se žádných kurzů neúčastní a neúčastnili.
3. Bariéry nabídky zahrnují nekvalitní či nedostatečně širokou nabídku, popř. nedostatek informací o vzdělávacích příležitostech (Žáčková, 2009).

Prachařová (nedatováno) uvádí následující bariéry motivace: cena vzdělávání, strach ze zkoušek, obavy z náročnosti studia, z novinek, z neznámého prostředí, nízká informovanost o možnostech, resentment.

Dle českého statistického úřadu byly u české dospělé populace hlavními překážkami v účasti či důvody k nezapojení se do vzdělávání následující:

36% účastníků výzkumu nepotřebuje další vzdělávání, 20% nemá dostatek času kvůli rodinným povinnostem, 8,5% nevyhovuje čas konání výuky, 6,3% nenašlo žádnou vhodnou vzdělávací aktivitu, 6,2% ze zdravotních důvodů nebo důvodů spojených s věkem, pro 4,8% bylo vzdělávání příliš nákladné, 2,6% nemá dostatečnou podporu zaměstnavatele či

veřejných institucí, pro 1,2% byla překážkou vzdálenost či nevhodná lokalita vzdělávání, 1,2% nesplňovalo nezbytné předpoklady, 0,3% nemají přístup k internetu. 12,6% se výzkumu nezúčastnilo, nebo měli jiné osobní důvody (Český statistický úřad, s. 27).

2.4.2 Bariéry ve vzdělávacím procesu

Dle Bartáka (2008, s. 18-20) můžeme rozlišit bariéry ve vzdělávání dospělých přímo ve vzdělávacím procesu následovně:

1. Bariéry percepční – překážky, které dospělému účastníkovi vzdělávání brání jasně vnímat podstatu problému, popř. „vyhmátnout“ informace nezbytné k jeho řešení. Pokud problém není dostatečně a dobře vysvětlen, účastník jej chápe pouze mlhavě a není schopen rozklíčovat jeho podstatu. Tato bariéra se objevuje tehdy, je-li problémová část vysvětlena příliš obecně, nebo naopak příliš detailně.
2. Kulturní bariéry souvisí s převzetím určité společenské role, u kterých máme pocit, že od nás naše prostředí vyžaduje. Podle míry ztotožnění se s příslušnou komunitou přistupujeme na předpokládané, požadované či tušené normy jednání. S tímto druhem bariér se setkáváme např. v podobě nejrůznějších tvrzení, vytvářející se jako axiomy (např. „hravost je jen pro děti“), které, aniž bychom si to dostatečně uvědomovali, oklešťují a omezují rozvoj tvořivého myšlení a jednání těch, kteří je nekriticky přijímají.
3. Bariéry pracovního prostředí, které může působit negativně, převažuje-li v něm konzervatismus, formalismus, intelektuální či emoční sterilita, nedůvěra, ignorace a neochota ke spolupráci. Tyto i další nedostatky, např. nedostatečné osvětlení, prach na pracovišti apod., signalizují problémy v řízení a bývají častou příčinou nespokojenosti zaměstnanců se svým vedením. Nejsou-li uspokojováni satisfaktory zaměstnanců, obtížně se hledají motivační stimuly k uspokojování jejich vyšších potřeb, jako je např. potřeba rozvoje.
4. Intelektuální a výrazové bariéry, které obvykle vycházejí ze skutečné či domnělé nedostatečné intelektuální úrovně účastníků vzdělávání a promítají se do nevhodné volby taktik lektora.
5. Emoční bariéry, což může být obava či strach udělat chybu nebo selhat. Obvykle vyplývá z potřeby bezpečí daného myšlenkového systému a pořádku, nechuti k jinému úhlu pohledu, nechuti ke změnám, rizikům apod.

3 PSYCHOLOG VE ZDRAVOTNICTVÍ

Dne 1. 7. 2008 nabyl účinnosti zákon č. 189/2008 Sb., kterým se změnil zákon č. 96/2004 Sb. o nelékařských zdravotnických povoláních, kde je v § 22 řečeno, že odbornou způsobilost k výkonu povolání psychologa ve zdravotnictví je možné získat absolvováním akreditovaného jednooborového magisterského studijního oboru psychologie a absolvováním akreditovaného kvalifikačního kurzu Psycholog ve zdravotnictví, který je realizován vysokou školou podle zvláštního právního předpisu. Na základě tohoto vymezení se zlepšily podmínky pro psychology působící ve zdravotnictví. Absolvováním kurzu by měli psychologové získat kompetence pro práci ve zdravotnictví, což zlepšuje spolupráci s kolegy z dalších zdravotnických oborů (Kebza, 2014, s. 9).

3.1 Kvalifikační kurz „Psycholog ve zdravotnictví“

Kurz je určen pro studenty akreditovaného jednooborového magisterského studijního oboru psychologie a pro psychology, kteří tento studijní obor již absolvovali a připravují se k práci ve zdravotnictví. Cílem kurzu je osvojení teoreticko-praktických znalostí a dovedností, které by měly doplňovat znalosti a dovednosti, které frekventant kurzu získal při studiu psychologie ve formálním vzdělávání, a které jsou potřebné pro získání odborné způsobilosti pro práci ve zdravotnictví. Kurz je zpravidla rozvržen na dva semestry a zahrnuje minimálně 70 hodin teorie a 200 hodin praxe. Výuka má většinou formu bloků jednotlivých vzdělávacích modulů. Učební plán je zobrazen v tabulce níže.

Po absolvování všech stanovených modulů je kurz Psycholog ve zdravotnictví zakončen závěrečným kolokviem před minimálně tříčlennou zkušební komisí jmenovanou děkanem fakulty příslušné vysoké školy z osob schválených MZ ČR. Ověřují se znalosti ze všech modulů teoretické části.

Po úspěšném zakončení kurzu a získání Osvědčení o absolvování akreditovaného kvalifikačního kurzu Psycholog ve zdravotnictví by měl být absolvent připraven na výkon zdravotnického povolání. Výkon povolání psychologa ve zdravotnictví zahrnuje činnost v rámci preventivní, diagnostické a rehabilitační péče v oboru psychologie.

Učební plán kurzu Psycholog ve zdravotnictví k nalezení v příloze.

3.2 Klinická psychologie

Klinická psychologie je jednou z aplikovaných disciplín psychologie, která se uplatňuje ve zdravotnictví. Má řadu podoborů, např. dětská klinická psychologie, klinická neuropsychologie, forenzní klinická psychologie apod. Klinický psycholog je často součástí širšího týmu, kam patří zdravotní sestry, lékař, sociální pracovník, popř. speciální pedagog i kněz.

Klinickým psychologem se stává absolvent jednooborového akreditovaného magisterského studia psychologie, který se úspěšně složil atestací ve specializačním vzdělávání z oboru klinická psychologie.

3.2.1 Specializační vzdělávání v oboru klinická psychologie

Cílem specializačního vzdělávání je získání potřebných teoretických znalostí a praktických dovedností v oblasti prevence, diagnostiky a terapie, které účastníkovi umožní samostatnou činnost specialisty v oboru klinická psychologie, v ambulantní a lůžkové péči.

Specializační vzdělávání je realizováno při výkonu povolání formou celodenní průpravy v rozsahu, která odpovídá stanovené týdenní pracovní době. Celková délka studia je minimálně 60 měsíců povinné praxe ve zdravotnictví pod systematickým vedením klinického psychologa (školitele). Nepracuje-li účastník specializačního vzdělávání na pracovišti, které je akreditované ministerstvem zdravotnictví ČR, musí absolvovat minimálně 12 měsíců povinné praxe na akreditovaném pracovišti.

Povinná je účast na vzdělávacích aktivitách pořádaných akreditovaným pracovištěm:

- Povinné jednodenní („pražské“) semináře v průběhu specializačního vzdělávání pořádané akreditovaným zařízením – minimálně 1x v každém semestru;
- Povinný specializační kurz před atestační zkouškou;
- Povinná je také účast na supervizních (kazuistických) seminářích, konaných na akreditovaných pracovištích minimálně 2x do měsíce;
- Povinný kurz Neodkladná první pomoc;
- Povinný kurz Základy zdravotnické legislativy;

Doporučeno je zařazení do některého psychoterapeutického vzdělávacího programu akreditovaného pro zdravotnictví, absolvování certifikovaného kurzu Užití Rorschachovy metody a dalších certifikovaných kurzů (např. MMPI, Vývojové škály, Wechslerovy škály

atd.), absolvování odborných akcí pořádaných IPVZ, AKP, Českomoravskou psychologickou společností, ČSL JEP a jinými odbornými společnostmi.

Znalosti a dovednosti získané během vysokoškolského studia, musí klinický psycholog rozšířit a prohloubit, popř. nově získat. Jedná se o tyto teoretické znalosti:

Psychologická diagnostika, klinická vývojová psychologie, psychopatologie, psychoterapie, psychologická problematika somatických onemocnění, etické otázky klinické psychologie, pedagogika a duševní hygiena, orientační znalost psychofarmakologie, somatologie a orientace v klinických oborech medicíny.

Mezi odborné praktické znalosti a dovednosti klinického psychologa patří psychodiagnostika, psychoterapie, klinicko-psychologické poradenství, rehabilitace a reedukace.

Každý uchazeč o atestační zkoušku z oboru klinická psychologie musí předložit seznam pacientů, u nichž byly provedeny tyto výkony: patologický nález, vyšetření intelektu, vyšetření intelektu a osobnosti, klinické či výzkumné posouzení pacienta, komplexní vyšetření dítěte do 6 let věku, komplexní vyšetření dětí školního věku, komplexní vyšetření dospívajících, komplexní vyšetření v rámci diferenciatní diagnostiky bez věkového omezení, podpůrná psychoterapie individuální, event. krizová intervence nebo klinické poradenství, aktivní účast minimálně na 20 skupinových a/nebo komunitních sezeních vedoucím kvalifikovaným psychoterapeutem a účast na supervizních seminářích a to vše ve stanoveném rozsahu.

Uchazeč o specializační vzdělávání v oboru klinická psychologie může být připuštěn k atestační zkoušce po absolvování všech povinných školících akcí a splnění všech požadovaných výkonů (Rámcový vzdělávací program pro získání specializované způsobilosti v oboru klinická psychologie, nedatováno).

3.2.2 Způsobilost klinického psychologa

Kolem práce klinického psychologa se objevuje řada nedorozumění, nejasností a fantazií. Laická veřejnost si není jistá, zda může psycholog předepisovat léky a často neví, jaký je rozdíl mezi klinickým psychologem a psychiatrem. Klinický psycholog je absolventem pětiletého studia jednooborové psychologie a absolventem specializačního vzdělávání v oboru klinický psycholog. Psychiatr je absolventem lékařské fakulty (Schejbalová, 2013).

Klinický psycholog je oprávněn k provádění psychologické diagnostiky, psychoterapie a socioterapie, má oprávnění poskytovat neodkladnou péči v případě akutních psychických krizí a traumat, k provádění rehabilitace, reedukace a resocializace psychických funkcí, má oprávnění ke školení zdravotnických pracovníků v oblasti psychologie zdraví a nemoci, k provádění psychologické prevence, výchovy a poradenství ke zdravému způsobu života, smí se podílet na prevenci psychologických problémů zdravotnických pracovníků, smí provádět poradenskou činnost v oblasti péče o psychický stav tělesně i duševně nemocných pacientů, včetně paliativní péče a přípravy na lékařské zákroky, prování odbornou konsiliární, posudkovou a dispenzární činnost. Vše bez odborného dohledu (MZČR, nedatováno).

Klinický psycholog může a nemusí mít smlouvy se zdravotními pojišťovnami. Ve druhém případě si službu hradí klient sám.

3.2.3 Hlavní certifikované kurzy v oboru klinická psychologie

3.2.3.1 „Zlatý standard“

Každý psycholog by měl před použitím diagnostické metody navštívit školící a výcvikový kurz, jelikož standardizované psychodiagnostické metody mohou používat pouze osoby, které jsou k tomuto odborně způsobilé, s požadovaným stupněm vzdělání a odborně proškolené k používání konkrétní metody. Vzdělávání v užívání metod mohou poskytovat vydavatelé testů, pověření odborníci, katedry psychologie vysokých škol nebo jiná odborná pracoviště. Vydavatelé psychodiagnostických testů musí při publikování a prodeji jasně uvést, jaká je minimální požadovaná úroveň vzdělání k interpretaci výsledků testu a při koupi vyžadovat její prokázání. Psychodiagnostické metod nesmí používat osoby k tomu nequalifikované, neboť hrozí nebezpečí zkreslení a mylná interpretace výsledků, což může mít negativní následky především pro testované osoby. Stejně tak je nepřípustné užívání nestandardizovaných psychodiagnostických metod (Walter, 2014)

Mezi hlavní psychodiagnostické metody v klinické psychologii patří Rorschachovův test (ROR), Minnesota Multiphasic Personality Inventory-2 (MMPI-2) a Wechslerova inteligenní škála pro dospělé (WAIS). Právě tyto metody se považují za „zlatý psychodiagnostický standard“.

1. ROR – autorem je H. Rorschach. Jedná se o individuální projektivní test založený na interpretaci symetrických skvrn. Test je tvořen deseti tabulemi a jeho aplikace

není nijak časově omezená. Test se užívá pro diagnostiku struktury a dynamiky osobnosti.

2. MMPI-II – autoři testů jsou J. N. Butcher, J. R. Graham, Y. S. Ben-Porath, A. Tellegen, W. G. Dahlstrom a B. Kaemmer. Test se využívá pro zjišťování důležitých vlastností osobnosti a psychických poruch. Doma administrace je 1-2 hodiny, vyhodnocení trvá asi 10 minut.
3. WAIS – autorem testu je David Wechsler. Test se využívá pro diagnostiku intelektových schopností adolescentů a dospělých od 16 do 89 let. Výstupem testu je nejen tradiční IQ skór, skládající se z verbálního a performačního inteligenčního kvocientu, ale zjišťujeme jím i tzv. Indexové skóry (Verbální porozumění, Percepční uspořádání, Pracovní paměť a Rychlost zpracování informací). Celková administrace testu trvá 60-90 minut. (testcentrum, nedatováno)

Na všechny zmíněné diagnostické metody jsou vypsány školící a výcvikové kurzy trvající v řádech hodin až týdnů.

3.2.3.2 *Psychoterapeutický výcvik*

Aby mohl psycholog poskytovat psychoterapeutické služby, je nutné, aby měl úspěšně dokončené řádné psychoterapeutické vzdělání, tzn. úplný akreditovaný psychoterapeutický výcvik skládající se z teorie, sebezkušenosti a supervize a úspěšně zakončený zkouškou. Ve zdravotnictví může psychoterapii v ČR provádět pouze atestovaný klinický psycholog nebo lékař s danou „specializovanou způsobilostí“ a to v rámci své profese jako součást poskytování zdravotní péče. V současné době však panuje snaha, aby byly podmínky pro poskytování psychoterapie u lékařů a psychologů shodné.

„Mimozdravotnické prostory“ většinou nemají vymezenou psychoterapeutickou kvalifikaci. Do výcvikových programů v psychoterapii jsou přijímáni i uchazeči z jiných než zdravotnických profesí (např. pedagogové, sociální pracovníci...) V současné době se může mimo zdravotnictví označením psychoterapeut nazývat téměř kdokoliv, jelikož psychoterapie doposud není právně vymezeno (Koblic, 2012).

U laické veřejnosti často splývají představy o psychoterapii a poradenství. Poradenství však bývá oproti psychoterapii krátké, jednorázové a předem časově vymezené. Zaměřuje se na řešení dané situace či životní události, kdežto psychoterapie zachází „hlouběji“. Výcvik v psychoterapii bývá delší a rozsáhlejší. Poradce člověka nediagnostikuje, jelikož

to, na rozdíl od psychoterapeuta pracujícího ve zdravotnictví, nepotřebuje. Soustředí se pouze na zakázku, se kterou člověk přišel (Vybíral, Roubal 2010, 67-68).

V České republice existuje řada psychoterapeutických směrů. Mezi hlavní patří psychodynamická psychoterapie, psychoanalýza a psychoanalytická terapie, na osobu zaměřená a prožitková psychoterapie, Gestalt terapie, kognitivně behaviorální terapie, rodinná terapie, systematická terapie a integrativní směry v psychoterapii.

Mezi další přístupy patří analytická psychologie, katatymně imaginativní psychoterapie, dasainanalýza, existenciální analýza a logoterapie, integrovaná psychoterapie, biosyntéze – tělová a hlubinně psychologická psychoterapie, Pessu Boyden psychomotorická psychoterapie, Procesově orientovaná psychoterapie a mnoho dalších směrů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

4.1 Výzkumný problém

Praktická část bakalářské práce se zabývá vzdělávacími potřebami začínajících psychologů ve zdravotnictví. Pro účely této práce nás zajímaly názory a zkušenosti psychologů zařazených ve specializačním vzdělávání v oboru Klinická psychologie, stejně tak problémy, se kterými se ve své praxi potýkají a především oblast jejich dalšího profesního vzdělávání. Specializační vzdělávání v oboru Klinická psychologie je velmi náročné a klade vysoké požadavky na její účastníky. Psycholog ve zdravotnictví se musí při zaměstnání neustále vzdělávat a to nejen v problematice jeho zaměstnání. Pravidelné intervaly, kdy psycholog absolvuje vzdělávání, jsou minimálně jednou za 14 dní. Vzdělávání psychologů ve zdravotnictví, kteří absolvují pretestační přípravu je náročné jak finančně, tak časově. Právě v oboru klinická psychologie je vnitřní motivace a vztah k psychologii velmi důležitý. Prostřednictvím našeho výzkumu bychom chtěli předložit, s jakými problémy se začínající psychologové při svém profesním růstu potýkají.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumnou otázkou je: Jaké jsou vzdělávací potřeby začínajících psychologů ve zdravotnictví?

Dílčí výzkumné otázky:

Jak účastníky výzkumu připravilo formální vzdělávání pro výkon jejich povolání?

Jaká je motivace psychologů ve zdravotnictví k jejich zaměstnání?

Jaké měl zaměstnavatel požadavky pro nástup do zaměstnání a jak účastníky výzkumu podporuje v jejich dalším profesním vzdělávání?

Jak u účastníků výzkumu probíhá jejich další profesní vzdělávání?

Jak další profesní vzdělávání ovlivňuje osobní život účastníků výzkumu?

Tyto dílčí cíle budou následně rozčleněny do pěti kategorií: příprava na zaměstnání, motivace pro práci ve zdravotnictví, začátek práce psychologa ve zdravotnictví, požadavky a podpora zaměstnavatele, další profesní vzdělávání psychologa ve zdravotnictví a vliv na osobní život.

4.3 Výzkumná strategie a metoda sběru dat

Pro naši práci byl v rámci výzkumného šetření použit kvalitativní výzkum s metodou sběru dat formou semistrukturovaného rozhovoru (interview), který se nám jevil jako nejvhodnější pro získání uceleného pohledu na námi zvolený výzkumný problém. Při realizaci výzkumu jsme se řídili metodologickými pokyny dle Miovského (2006). Pro účely výzkumu jsme připravili soubor otevřených otázek, na které účastníci výzkumu odpovídali, a které jsou také součástí přílohy. Vždy jsme se snažili ujišťovat, zda účastník výzkumu dobře porozuměl otázce a v případě nepochopení jsme ji dovysvětlili. Při rozhovoru jsme se snažili zajistit informace, které jsme si stanovili výzkumnými otázkami a snažili jsme se směřovat k zodpovězení a naplnění výzkumného cíle.

4.4 Výzkumný soubor

Vzhledem k povaze našeho výzkumného problému a jeho dílčím cílům jsme zvolili záměrný prostý výběr. Výzkumný soubor tvoří šest psychologů pracujících ve zdravotnictví. Všichni z nich jsou zařazeni ve specializačním vzdělávání v oboru Klinická psychologie, což bylo také kritériem našeho výběru. Konkrétně se jednalo o tři muže a tři ženy ve věku od 26 do 35 let, průměrný věk účastníků byl 29 let. Všichni účastníci výzkumu byli telefonicky kontaktováni a požádáni o účast na našem výzkumu. Délka praxe ve zdravotnictví se pohybuje od 1,5 roku do 3,5 let, průměrná délka praxe všech účastníků výzkumu ve zdravotnictví jsou 2 roky. Všichni muži, kteří se účastnili, našeho výzkumu vystudovali psychologii v Olomouci, z žen studovala jedna v Olomouci, druhá v Praze, třetí v Nitře na Slovensku.

Co se týče etického rozměru našeho výzkumu, byla z důvodu zachování anonymity změněna jména všech účastníků výzkumu, všichni byli na počátku rozhovoru požádáni o informovaný souhlas s pořízením nahrávky rozhovoru, jeho přepisem a následnou interpretací zjištěných dat.

4.4.1 Charakteristika účastníků výzkumu

Alexander, 28 let, pochází z města o velikosti 12 tisíc obyvatel. Vystudoval psychologii na Filozofické Fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V současné době pracuje na zkrácený poloviční úvazek ve Zlíně a na zkrácený poloviční úvazek v Brně v soukromých

zdravotnických zařízeních. Délka jeho praxe ve zdravotnictví je 3,5 roku. Je to jeho druhé zaměstnání v oboru po dostudování VŠ.

Ivan, 31 let, pochází z města o velikosti 12 tisíc obyvatel. Také vystudoval psychologii na Filozofické Fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V současné době pracuje na plný úvazek v Novém Jičíně v soukromém zdravotnickém zařízení na oddělení onkologie a v ambulanci klinické psychologie. Délka jeho praxe ve zdravotnictví je 1,5 let. Je to jeho první zaměstnání v oboru po dostudování VŠ.

Lukáš, 35 let, pochází z města o velikosti 36 tisíc obyvatel. Vystudoval psychologii na Filozofické Fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V současné době pracuje na zkrácený poloviční úvazek v soukromé ambulanci v Praze. Délka jeho praxe ve zdravotnictví je 1,5 let. Je to jeho první zaměstnání v oboru po dostudování VŠ.

Lucie, 28 let, pochází z města o velikosti 40 tisíc obyvatel. Vystudovala psychologii na Katedře Pedagogiky a Psychologie v Nitře. V současné době pracuje na plný úvazek v Praze ve státním zdravotnickém zařízení na oddělení Závislosti-ženy. Délka její praxe ve zdravotnictví je 2,5 roku. Je to její druhé zaměstnání v oboru po dostudování VŠ.

Martina, 26 let, pochází z města, které má více jak 1 milion obyvatel. Vystudovala psychologii na Karlově Univerzitě v Praze. V současné době pracuje na zkrácený úvazek ve státním zdravotnickém zařízení na oddělení neurologie. Délka její praxe jsou 2 roky. Jedná se o její první zaměstnání v oboru po dostudování VŠ.

Nela, 28 let, pochází z města o velikosti 10 000 obyvatel. Vystudovala bakalářské studium psychologie v Českých Budějovicích, poté pokračovala v navazujícím magisterském studiu v Olomouci. V současné době pracuje na plný úvazek v soukromé psychologické ambulanci v Praze. Délka její praxe jsou 2 roky. Jedná se o její první zaměstnání v oboru po dostudování VŠ.

4.5 Sběr dat

Výzkumné rozhovory, které nám poskytlo šest psychologů ve zdravotnictví, proběhly v období od února do března 2016. Délka jednotlivých rozhovorů byla individuální a trvala od 15 do 40 minut. Od března do dubna 2016 proběhlo zpracování a analýza dat. Okruhy otázek byly seřazeny podle logické posloupnosti a sestaveny tak, abychom se o účastnících dozvěděli co nejvíce informací. První okruh otázek se týkal osobních údajů účastníků, druhý okruh otázek se týkal přípravy na budoucí zaměstnání, třetí okruh otázek

se týkal motivace účastníků pro tento typ zaměstnání, čtvrtý okruh se týkal otázek ohledně současného zaměstnání a podpory zaměstnavatele v jejich dalším profesním vzdělávání, pátý okruh otázek se týkal pretestační přípravy účastníků a poslední šestý okruh se týkal vlivu dalšího profesního vzdělávání na osobní život účastníků.

Rozhovory byly nahrány na diktafon, získaná data byla následně fixována a převedena do textové podoby v programu MS Word pomocí doslovné transkripce tak, že každý rozhovor byl uložen v samostatném souboru a následně vytištěn. Jak již bylo zmíněno výše, z etických důvodů jména respondentů neodpovídají jejich skutečným jménům. V prepisech sebe autorka označila tučným písmem. Původní audionahrávky rozhovorů si ponechala. Přepsané rozhovory byly několikrát podrobeny kontrole opakovaným poslechem a následně podrobeny analýze.

5 ANALÝZA DAT

Po převedení získaných dat do textové podoby jsme přistoupili k analýze dat, při které jsme se řídili metodickými pokyny Miovského (2006, s. 221-222), na základě nichž jsme postupovali metodou Vytváření trsů, který má dimenzi určité hierarchizace, jelikož prostřednictvím kategorizace zvolených základních jednotek vytváříme jednotky obecnější. Seskupili jsme tedy získané výroky do skupin (trsů) na základě opakujících se znaků v rozhovorech. Ty jsme následně interpretovali.

5.1 Kategorie: Příprava na zaměstnání

Většina z účastníků našeho výzkumu uvedla, že ve výuce na vysoké škole **chybí praxe, teorie však byla poměrně dobrá**. Jak uvádí účastník Ivan: „*Co se týče teoretického základu, tak jsem přesvědčený o tom, že vysoká škola mi dala velmi mnoho informací, které člověk může aplikovat v praxi. Z toho praktického hlediska si myslím, že 4 týdny praxe za 5 let v oboru klinické psychologie jsou velmi málo. Tento obor je velice komplexní a tudíž si myslím, že ta praktická příprava by měla být mnohem hlubší.*“ Při studiu mu chyběla práce s psychodiagnostickými metodami, **komunikační dovednosti a rétorika** „... *práce s těmi metodami, příprava, nějaké komunikační dovednosti rozvíjet v rámci té školy, rétorika mi na škole chyběla. Myslím si, že psycholog, který pracuje slovem, by měl to slovo i dobře ovládat, dobře se vyjadřovat, umět pracovat s hlasem, nastavovat intonace ...* „

Také Lukáš uvádí: „... *příprava byla řekněme průměrná v teoretické části a zcela nedostačující v té praktické ...* Upozorňuje především na nedostatek pro práci s **psychodiagnostickými metodami** „*Mnoho diagnostických testů, které teďkom používám, jsem znal podle názvů, někdy ani to ne. To znamená, že jsem se musel vůbec naučit zacházet s těmi testy, vyhodnocovat je, a co se týče vůbec oné jako podpůrné terapie, tak jsou to jenom nějaké základní informace. Takže mi jako připadá, že ta příprava byla řekněme průměrná v teoretické části a zcela nedostačující v té praktické.*“

Deficit v přípravě pro práci s diagnostickými metodami pociťuje i Nela, která by ocenila, kdyby „... *jsme prakticky probírali nějaký diagnostický metody, které se nejčastěji používají, nějakého Wechslera, Rorschacha a MMPI. Víc bych jako ocenila, kdybychom měli nějaký hodiny Rorschachovský. Tohle mi jako chybělo a musela jsem si to doplňovat ...*“

Alexanderovi chyběla příprava v **jednání s lidmi**. Nedostatek přípravy na vysoké škole spatřuje v tom, „... *jak jednat s lidmi, což si myslím, že je dost velký mínus vysokoškolského studia, že to bylo totálně bez vztahové práce, ať už přímé práce s klientama, nebo nějaké spolupráce na pracovišti, takže v tom jsem se cítil velmi ošizený...*“

Lucii poskytlo studium vysoké školy: „... *nějaký ten teoretický základ, ale musím říct, že je to dost málo. Víc mě na to připravuje asi psychoterapeutický výcvik než škola.*“ V rámci vysokoškolského studia jí chyběly **obrazy určitých diagnóz**: „... *setkání s praktickými případovými studii. Víc jako vidět, jak ta která diagnóza vypadá, jak se projevuje.*“

Martina naopak za největší přínos považuje: „... *právě ty stáže, které jsme měli v rámci studia povinné. Ty mi pomohly velmi a vlastně veškeré přednášky u nás na fakultě už byly dost orientované na tu klinickou psychologii díky tomu, že tam máme dost vyučujících, kteří už vlastně jsou kliničtí psychologové...*“ Co se však týče teorie, „... *tak pro účely mé práce by možná bylo potřeba trochu víc neuroanatomie a nějaké znalosti neurologie ... protože jsem se to musela doučit ...*“ Chyběla jí také určitá **struktura a příprava na administrativní činnost**: „*Chyběla mi struktura a hlavně nějaká administrace, která je ve zdravotnictví ... celkově chránit si nějakým způsobem tu svoji strukturu dne a ten svůj čas a svůj prostor a režim.*“

Interpretace kategorie: Příprava na zaměstnání

Všichni tázaní psychologové ve zdravotnictví nestudovali stejnou vysokou školu, přesto jsou však jejich zkušenosti velmi podobné. Shodně hovoří o poměrně dobrém teoretickém základu, ovšem co se týče praktické stránky výuky klinické psychologie, je situace nedostačující. Náplň práce psychologa ve zdravotnictví je různá podle toho, na kterém oddělení pracuje. Pracuje-li psycholog v ambulanci, může si svůj pracovní den naplánovat sám. Pracuje-li v nemocnici, většinou má nastavený určitý režim, podle kterého se řídí. Vesměs se však jedná o diagnostiku, psychoterapii popř. poradenství, práce se skupinou a psaní zpráv. Vyplývá sedm základních podkategorií pro přípravu na zaměstnání: praxe, práce s diagnostickými metodami, rétorika, jednání s lidmi, reálné obrazy diagnóz, struktura a administrativní činnost.

Většina účastníků výzkumu se shoduje, že jim chybí praktická stránka práce psychologa a určité důležité metody diagnostiky, rétorika, jednání s lidmi, reálné obrazy diagnóz, struktura a administrativní činnost.

5.2 Kategorie: Motivace pro práci ve zdravotnictví

Touhu poznat projevy určitých diagnóz zmiňuje Lucie: „... *obecně ty projevy pacientů, že jsem nevěděla, jak to vypadá v té praxi... co jsem neměla ve škole, tak jsem chtěla poznat, jak se to víc právě projevuje*“.

Martina, Lukáš a Alexander uvádí jako motiv k práci ve zdravotnictví určitý **seberozvoj**. Martina: „... *oproti poradenským psychologům máme klinický psychologové obrovskou výhodu právě v tom dalším vzdělávání, který umožňuje... je zároveň nějakou naší ochranou, umožňuje spolupráci s těmi dalšími kolegy a to mi přijde jako hrozně cenný a cením si toho na tom našem oboru.*“ Lukáš reaguje na otázku, proč se rozhodl pro práci ve zdravotnictví následovně: „... *přijde mi to jako velmi zajímavé a hlavně v tom vidím nějaký svůj vlastní seberozvoj.*“ Alexander reaguje na otázku podobně: „*Vím, že tato cesta poskytuje možnost seberozvoje...*“

Zájem o klinickou psychologii, konkrétně neuropsychologii udává Martina: „Tak u mě to bylo jednoduše daný tím zájmem o tu neurologii, kdy vlastně neuropsychologie je založená na interdisciplinární spolupráci právě s těmi neurology a úplně moc jinde se to dělat nedá...“ I Nela: „... protože mě to i bavilo na té škole.“

Dalším důvodem pro práci ve zdravotnictví byly **finanční ohodnocení a vlastní praxe**. Ivan: „*Je to obor, který se rozvíjí raketovým tempem. Už řekněme v době, kdy jít k psychologovi, rovná se stigmatu blázna, možná i ty uvolněné poměry a amerikanizace společnosti vedla k tomu, že lidé to začínají vnímat jakožto standard, stejně tak, jako by šli třeba k zubaři nebo na kosmetiku... tím, že je to rozvíjející se obor, tak si uvědomuji, že až budu mít po atestaci, tak si otevřu vlastní praxi, pokud se mnou podepíší pojišťovny smlouvu, tak to bude práce, ve které nebude nouze o pacienty, potažmo klienty, a tudíž si tam člověk může vydělat na to svoje živobytí.*“ Také Alexander mluví o vlastní praxi ve smyslu **svobody**: „*v budoucnu budu moct víc svobodně rozhodovat, co chci dělat a co ne.*“

Touhu pomáhat lidem zmiňuje Lucie, Ivan i Nela. Lucie: „*taková ta touha pomáhat lidem s duševním onemocněním, klinicky, ne v poradenství...*“ Ivan: „... protože jsem chtěl pomáhat lidem.“ Nela: „... *zdravotnictví mi přijde takové nejsmysluplnější. Jakoby, že psychologii pojmám jako obor, který má léčit a pomáhat lidem a vlastně co se týče zdravotnictví, tak tam se to víc uplatňuje než v psychologii práce nebo pedagogický...*“

Interpretace kategorie: Motivace pro práci ve zdravotnictví

Motivace pro práci ve zdravotnictví jsou různé, přesto se však v mnohém shodují. Z rozhovorů lze vystopovat šest základních motivů, kterými jsou: touha poznat projevy diagnóz, seberozvoj, zájem o klinickou psychologii, peníze, vlastní praxe a touha pomáhat lidem.

5.3 Kategorie: Začátek práce psychologa ve zdravotnictví

Pocit hození do vody popisují informanti Ivan, Lucie a Lukáš. Lucie přímo říká, že: „...byla úplně hozená do vody...“ Lukáš se musel „vůbec učit zacházet s těmi testy, vyhodnocovat je a co týče vůbec oné jako podpůrné terapie, tak jsou to jenom nějaké základní informace (které získal na VŠ)...“

Ivana při nástupu do zdravotnictví překvapilo, že mu „...nebyl nabídnut žádný plán práce, takže prakticky při nástupu jsem příliš nevěděl, co mám dělat. Nikdo mě neinstruoval v tom, jak funguje systém, informační, zdravotnický, počítačový, jak fungují vizity, jak funguje systém objednávání pacientů... možná je to dáno tím, jakého mám vedoucího na oddělení ...“ Dobrá podpora a vedení tedy nemusí být vždy samozřejmostí, ale při nástupu do zaměstnání po VŠ jsou důležité. Lepší zkušenost měl Alexander: „... mám pocit, že o mě bylo docela postaráno tam, kde jsem začínal, že k tomu měli pochopení a velmi se snažili podporovat to, abych se něco naučil.“ Martina: „Já jsem měla velké štěstí, protože jsem měla skvělou školitelku, která mě dobře vedla... myslím si, že je důležité vlastně mít právě dobrého školitele a dobré vedení.“ Dále zmiňuje, že ji při nástupu do praxe překvapuje „... důležitost struktury nebo nějakého režimu toho dne. Když je člověk na praxi, tak vlastně ví, že teď budu koukat na tohle, pomůžu s Rorschachem, něco neskóruju, něco přepíšu, ale najednou si tam najít nějakou strukturu, která vyhovuje mně a je nějakým způsobem bezpečná a dovoluje mi se potom míň soustředit na tu strukturu a víc se soustředit na toho pacienta. To bylo něco, co je vlastně hrozně důležitý ...“

Překvapením bylo pro Nelu a Alexandra užívání diagnostických metod v praxi. Alexander na otázku, co ho při nástupu v praxi překvapilo, odpověděl: „Třeba že se s diagnostickými metodami pracuje trochu jinak, než jsme se učili ve škole, a je to mnohem rozmanitější, i hlubší, potřebuje to mnohem víc znalostí a vzdělání.“ Nelu překvapilo, že se: „... učíme ty nejnovější metody a neučíme se metody, který jsou zastaralý a který se

nepoužívaj. Tak mě překvapilo, že jsou psychologové, který vlastně podle těch nejnovějších trendů nepracujou a vězej u nějakých těch svých meto a postupů, který měli jako dřív...“

Dalším překvapením byla pro účastníky výzkumu různorodost problematiky, se kterou se mohou v praxi setkat. Lukáš: „... *ta velká různorodost, která je v ambulanci, to znamená, že nelze prostě zcela jednoznačně určit, jaký typ problémů převážně by naše ambulance třeba jako se zabývala... to obrovské množství témat jednotlivých klientů...“*

Alexandera nemile překvapila funkčnost zdravotnického systému: „... *překvapilo mě to, že moc nefunguje, a že si s tím lidi totálně neví rady, i když jsou ve zdravotnictví už 30 let...“*

Interpretace kategorie: Začátek práce psychologa ve zdravotnictví

Účastníků výzkumu shodně uvádí, že se při začátcích své praxe cítili, jako by byli hození do vody. Účastníci si především uvědomovali důležitost vedení a také pochopení ze strany zaměstnavatelů a kolegů.

Začátky práce psychologa ve zdravotnictví můžeme shrnout následujícími pocity účastníků výzkumu: hození do vody a uvědomění si důležitosti vedení, pochopení a podpory. Účastníky našeho výzkumu překvapila rozmanitost problematiky, se kterou se v praxi setkávají, možnosti sdílení, důležitost struktury, užívání diagnostických metod a funkčnost zdravotního systému.

5.4 Kategorie: Požadavky a podpora zaměstnavatele

Většina zaměstnavatelů účastníků výzkumu požadovala pouze **dokončené jednooborové vysokoškolské magisterské studium psychologie a kurz Psycholog ve zdravotnictví**. Nela si jej však mohla dodělat až v průběhu zaměstnání: „... *kurz Psychologa ve zdravotnictví jsem si dodělávala jakoby postupně, za ten rok, co mě přijala, ale nebylo to jako důležitý při nástupu.*“ **Praxi** vyžadovali zaměstnavatelé u Ivana a Alexandra. Pro zaměstnavatele Alexandra a Martiny byl důležitý **zájem** o danou problematiku. Martina: „*pro něj (zaměstnavatele) byl hlavní právě ten můj zájem a to zaujetí tou neuropsychologií, to že jsem chtěla pracovat s dětmi, že mě neuropsychologie bavila...“* U Alexandra při nástupu požadovali: „... *nějakou praxi s dětma a takový osobní zájem o tu oblast.*“ U Lukáše zaměstnavatel **prakticky nic nepožadoval**, tedy kromě dokončeného vzdělání: „... *jinak žádné další specifické požadavky neměl...“* U Lucie zaměstnavatel požadoval kromě

dokončeného vzdělání: „*Psychologa ve zdravotnictví, alespoň započatý výcvik a nějaké kurzy byly výhodou...*“

Co se týče požadavků na další vzdělávání, tak kromě Lukáše a Martiny, u nichž zaměstnavatel **nic nepožaduje**, jde především o plnění povinností vyplývajících z **požadavků IPVZ na kvalifikační vzdělávání**. Alexander uvádí: „*Požadavky, no tak abych se vzdělával v té předatestační přípravě, abych plnil povinnosti, myslím, že má požadavky, abych chodil do práce a dělal svoji práci a aby klienti byli spokojeni.*“ U Lucie má zaměstnavatel požadavky: „*K atestaci samozřejmě, dodělat výcvik a další diagnostické metody. Ted' si dělám Rorschacha, TAT, Wechslera určitě, případně kurz diferenciální diagnostiky mi bylo řečeno, že bych měla mít časem.*“ Ivan: „... *nároky na vzdělávání plynou z toho, co potřebuju k té atestační přípravě...*“

Jako podporu svého zaměstnavatele všichni účastníci výzkumu shodně uvádějí **pracovní volno** na vzdělávání, avšak v různé míře. Lucie má pouze určitý počet dní na vzdělávání a „... *jinak je třeba vzít si dovolenou.*“

Další podporou zaměstnavatelů v rámci dalšího profesního vzdělávání je podpora finanční, často v podobě **příspěvku na vzdělávání**, nebo v podobě **kvalifikačních smluv**, kterou podepsal Ivan: „*Mám kvalifikační smlouvu s tím, že mi zaměstnavatel hradí veškerá školení, kurzy a výcviky, které jsou nutné k úspěšnému zvládnutí atestace... kromě toho mi dává pracovní volno, hradí mi cestovní náklady, v případě, že jedu někam daleko a přes noc, tak ubytování.*“ Alexanderovi zaměstnavatel proplácí: „*předatestační přípravu v tom smyslu, že mi platí v podstatě všechno, co tam je povinný...*“

Martina dostává příspěvek na vzdělávání: „... *část toho vzdělávání mi nemocnice proplácí, teda tu část, co souvisí s preatestační přípravou...*“ Příspěvek „...*na nějaký diagnostický metody...*“ dostává také Nela.

Lukáše zaměstnavatel podporuje: „... *dobře míněnými radami, psychicky a tím, jako že je vždycky otevřený diskuzi ... a vychází mi ve všem vstříc.*“ Tudíž, jako důležitou vnímají psychologové **podporu a pochopení** zaměstnavatelů u začínajících pracovníků.

Interpretace kategorie: Požadavky a podpora zaměstnavatele

Požadavky zaměstnavatele při nástupu do zaměstnání, na další vzdělávání a následnou podporu zaměstnavatele v dalším profesním rozvoji hodnotí účastníci různě. Co se týče požadavků při nástupu do zaměstnání, můžeme je shrnout do následujících podkatego-

rií: VŠ, kurz Psycholog ve zdravotnictví, praxe, zájem a nic nepožaduje. Co se týče podpory zaměstnavatele, zjistili jsme následující podkategorie: pracovní volno, příspěvek na vzdělávání, kvalifikační dohoda, podpora a pochopení

5.5 Kategorie: Další profesní vzdělávání psychologa ve zdravotnictví (specializační vzdělávání a vzdělávání nad rámec)

Z rozhovorů vyplývá, že se psychologové v **podmínkách IPVZ příliš neorientují**. Např. Alexander uvádí: „... v rámci předatestační přípravy a v rámci atestace je povinné výcvik.“ Naopak Lucie říká, že: „Výcvik nepatří do atestační přípravy, tam stačí jen 200 hodin výcviku...“

Všichni dotazovaní shodně uvádí, že především **prakticky**, teorii se **zatím neučí**, kromě studia literatury a odborných článků, které jsou buď v rámci jejich zájmu, nebo v rámci jejich kazuistik v probíhající praxi. Podle Martiny je právě **praxe nejvíce cenná**: „Mám dojem, že nějak když člověk pracuje v tom zdravotnictví pečlivě a snaží se opravdu těm věcem, které používá porozumět, tak vlastně ta příprava na atestační zkoušky se děje ruku v ruce s tou prací ve zdravotnickém zařízení.“ Ivan uvádí: „... že bych se připravoval nějak teoreticky na zkoušky ústní, tomu jsem zatím moc nedal. Samozřejmě literaturu studuji, ale spíš je to literatura taková, která se týká problematiky mých konkrétních současných pacientů.“ Lucie uvádí: „... navštěvuji kazuistické semináře, snažím se probírat případy v supervizi a to je všechno, učit se neučím.“ I příprava Alexandra probíhá podobně: „... nějak systematicky se zatím ještě neučím ty otázky a tak. Tak spíše se orientuju na to, co mě zajímá a je fakt, že se orientuju spíš na psychoterapii, takže se zatím vzdělávám v tom, v čem chci a atestace začne být aktuální až někdy v budoucnu...“

Lukáš si s kolegyněmi organizuje nepravidelné **improvizované supervizní semináře**: „Máme dokonce s kolegyněmi právě z našeho oddělení takové nepravidelné setkávání, kde teda se snažíme dělat různé ty testy nad rámec, aby byly takové jakési improvizované supervizní semináře přímo jako na pracovišti a samozřejmě si čtu nějaké články, spíš jako články k tématu.“

Vzdělávání Nely probíhá: „... podle vzdělávacího plánu, takže chodím na kazuistické semináře, chodím na ty půlroční, absolvuju povinný kurzy a plním si logbook.“ Na otázku, zda se nějak vzdělává nad rámec předepsaného vzdělávání IPVZ se smíchem odpovídá: „Ne, myslím, že je toho dost.“

Jak jsme již zmínili, podmínky vzdělávání v IPVZ jsou poněkud nepřehledné a účastníci výzkumu se v nich příliš neorientují. Také proto jsme se účastníků výzkumu ptali, co by v rámci předatestační přípravy ve specializačním vzdělávání v oboru Klinická psychologie změnili. Shodně uváděli **peníze** a **čas**. Martina: „... *my jako psychologové bereme strašně málo a přitom ty finance, které potřebujeme na knížky a to další vzdělávání je velké... řada psychologů... musí (si) vzdělávání platit ze svého, takže myslím, že ta podfinancovanost, že je asi největší průšvih předatestační přípravy...*“ Dále sděluje: „... *ke mně se nikdy nedostala žádná skripta vyloženě, tak možná nějaké skripta nebo nějaký ucelenější formát moderních zdrojů by byl fajn... nějaká ucelenější monografie jako základů, který jsou potřeba k té atestaci...*“ Stejně jako Martina, i Nela změnila: „... *přístup k finančnímu ohodnocení psychologů, kteří pracují ve zdravotnictví, kteří nejsou atestováni. Alespoň formou dotování nějakých těch kurzů a školení, protože to stojí strašně peníze...*“ Ivan by změnil: „*tu délku protože se mi zdá, že v dnešní době pět let, které člověk absolvoval na vysoké škole... a studovat dalších pět let v atestační přípravě je prostě moc dlouho... Osobně si myslím, že by bohatě stačily tak dejme tomu ty tři roky. Další věc je v tom, že všechny ty kurzy a školení a takto stojí hodně peněz... pro někoho to může být opravdu likvidační. Neexistují žádné půjčky, postgraduální, kdy by si člověk třeba na své vzdělávání půjčil. V úctárně mi spočítali, že jen za těch pět let atestační přípravy za mě nemocnice zaplatí milion a půl. Kdo si v dnešní době může dovolit milion a půl?*“ Zde je však nutno podotknout, že v podmínce specializačního vzdělávání je, že účastník vzdělávání musí absolvovat minimálně rok na akreditovaném pracovišti. Ivan v současné době pracuje na neakreditovaném pracovišti, tudíž se mu načítá částka za stáž, kterou za něj nemocnice zaplatí. Přesto však jsou náklady na vzdělávání klinických psychologů v preatestaci velmi vysoké.

Také Lucie by: „*zkrátila tu délku a snížila bych všechny ty **diagnostické úkony**, které jsou na vyšetření, kterých je spousta, a které se nedají stihnout za těch pět let, pokud nejsi na oddělení, kde se prostě jako jenom vyšetřuje.*“

Alexander by byl rád, kdyby: „... *pražský semináře byly trochu jinak pojímané, byl bych rád za nějaký **vřelejší přístup** a postoj těch vyučujících, a za to, aby mohli být trochu víc podporující a ne tolik mocensky orientovaní a ... no, byl bych rád, kdybych se **dozvěděl něco nového**... úplně nechápu, proč to je nutný dělat tak, jak je to **nastavený**, proč se tam třeba musí jezdit jednou za půl roku, proč člověk nemůže nasbírat jinak ty povinný věci, takže možná to bych jako změnil ... možná aby to vzdělávání nebo brané jako nějaká po-*

vinnost a nutnost, že si musíme něco odbýt... a vlastně bych byl rád, kdyby nás dokázali víc motivovat ti učitelé...“ Podobně reaguje i Lukáš: „... přijde mi, že se víc teda jako bazíruje na odškrtávání jednotlivých povinností, než na zjišťování právě šíře těch znalostí a kompetencí. ... možná by bylo jako zajímavější ... kdyby každé to setkání, které prostě probíhá za ten půlrok nebo v rámci i těch supervizních seminářů, kdyby prostě jako mělo nějaké jasnější zakončení, kdyby to bylo nějak více úkolově zaměřené. Takhle mi to prostě jakoby připadá, že ačkoliv ty podmínky jsou velmi přísné ... ten výsledek spíš jakoby závisí na tom, co si z toho ten frekventant odnese..“ Dle Ivana jsou: „... ty jednodenní kurzy na tom IPVZ... myslím si že je to jen hrabání peněz, protože ty mi nedaly vůbec nic, spíš je to jen ztráta času tím, že člověk musí cestovat ...“

Co se týče dalšího profesního vzdělávání, které je nad rámec podmínek IPVZ, jedná se především o **diagnostické kurzy**, které účastníci výzkumu zmiňují. Např. Lukáš uvádí: „... chodím na kurzy prohlubující požadované znalosti k atestaci, to znamená např. Wechslerovi škály a MMPI...“ Alexander kromě psychodiagnostických kurzů absolvuje také psychoterapeutický výcvik, který není akreditovaný pro české zdravotnictví: „takže je to nad rámec.“ I Lucie zmiňuje **psychoterapeutický výcvik**: „Výcvik nepatří do atestační přípravy, tam stačí jen 200 hodin výcviku, takže zbytek je nad rámec a nad rámec je i Rorschach a TAT, to myslím, že je jen doporučené.“ Ivan se navíc věnuje: „... vlastní vědecké činnosti, **publikuji v odborných periodících**, jednou za čas... přednáším na **vědeckých konferencích**, kterých se účastním jak aktivně, někdy pasivně. Rozvíjím psychohygienu vlastní, aby se z toho člověk nezbláznil...“ Martina považuje za velkou slabinu českého zdravotnictví, potažmo českého školství, málo **cizojazyčných textů a kurzů**, proto se snaží: „... dohledávat zahraniční zdroje, snažím se dívat na možnou spolupráci s tím, jak to dělají zahraniční psychologové, abych to mohla aplikovat v rámci oddělení.“

Interpretace kategorie: Další profesní vzdělávání psychologa ve zdravotnictví (specializační vzdělávání a vzdělávání nad rámec)

Z výzkumu vyplývá, že podmínky pro připuštění k atestační zkoušce nejsou pro účastníky výzkumu plně srozumitelné.

Účastníci výzkumu se shodují, že jejich příprava probíhá pouze prakticky, teorii se zatím neučí. Hodnotí také „jednodenní pražské semináře“ jako ne příliš přínosné.

Co se týče změny, kterou by účastníci výzkumu udělali v systému specializačního vzdělávání, shodují se na dvou podkategoriích: peníze a čas. Další podkategorie, které

jsme zjistili, jsou následující: množství diagnostických úkonů, vřelejší přístup, celkové nastavení systému specializačního vzdělávání, pocit něco si odbýt, **touha dozvědět se něco nového**. V dalšího profesního vzdělávání většina účastníků absolvuje psychodiagnostické kurzy a psychoterapeutický výcvik. Další podkategorie jsou: publikace v odborných periodících, vědecké konference a cizojazyčné texty a kurzy.

5.6 Kategorie: Vliv na osobní život

Další profesní vzdělávání nepochybně ovlivňuje osobní životy účastníků, především co se týče financí a času, které vzděláváním stráví. Nela to shrnuje následovně: „... *nemám prachy prostě na koničky, nemám prachy na cestování, na bydlení sama ... I to zabere hodně času, člověk dělá jenom todlečno.*“ I Lucie zmiňuje finanční a časovou stránku vzdělávání. Vadí jí také pocit nekvalifikovanosti: „*po finanční stránce, taky to bere čas, člověk má pocit, že ještě studuje a není úplně jako pořád kvalifikovaný odborník a musí si tu kvalifikaci dodělávat.*“ Také Alexander má pocit, že: „*to všechno zabírá tak strašně moc času ..., že v podstatě na osobní život zbývá úplně zlomek toho, co bych si přál... pokud se to vzdělávání sečte, tak to je ohromnej kus času a financí a je to poměrně vyčerpávající, musím říct. Je to poměrně velká investice.*“ Stejně tak udává Martina, že: „... *je to určitě něco, co bere čas...*“ Zmiňuje také finanční stránku: „... *jsme opravdu velice špatně placení a vzhledem k tomu, jaké nároky na naši atestaci jsou, jak už v rámci těch psychoterapeutických výcviků, tak v rámci vzdělávání v dalších psychodiagnostických metodách a v těch informacích, které vlastně potřebujeme znát na tu atestaci, máme opravdu extrémně nízký plat na to, abychom mohli dosáhnout takové úrovně, když jsme tolik podfinancování a nemůžeme řadu věcí si úplně jako psychologové dovolit...*“ Také Ivan sděluje, že: „... *poslední měsíc mám pocit, že jsem strávil na školení víc času než v zaměstnání, tudíž se to odráží i v tom osobním životě. Člověk není skoro vůbec doma, pořád je někde na cestách... Jako přijdu si jak taková hotelová veš protože pořád někde přespávám... přijedu z jednoho školení, vybalím se, za pár dní se můžu zase sbalit, jedu někam jinam, zase do jiného hotelu. Stálo mě to roční vztah, nebo delší než roční vztah, kdo by tady tohle snášel, když člověk není pořád doma?... můj osobní život je hodně okleštěný, a to nemluví o tom, že ty kurzy se někdy odehrávají o víkendech.*“

Další vzdělávání také ovlivňuje osobní život Lukáše, který jej považuje za **psychohygienu**: „... *ale pro mě to je překvapivě taková jakási psychohygienu. Ale je fakt teda, jakože je rozdíl mezi lidmi, kteří tohleto vykonávají každý den v pracovním týdnu... mám*

obavu, že toto není jako směr, kterým bych chtěl jít a rád bych si jakoby ponechal to, že v té ordinaci nebudu trávit každý pracovní den, ale jenom některý.“

Interpretace kategorie: Vliv na osobní život

Opět se většina účastníci shodli, že další vzdělávání ovlivňuje především jejich volný čas a finance. Další podkategorie, které nám vyvstaly, jsou: pocit nekvalifikovanosti, psychohygienu a různorodost pracovního života.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

V této části bakalářské práce bychom rádi odpověděli na výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka: Jaké jsou vzdělávací potřeby začínajících psychologů ve zdravotnictví?

Z výsledků výzkumů vyplývá, že mezi hlavní vzdělávací potřeby začínajících psychologů, kteří se účastnili našeho výzkumu, patří především nedostatek kontaktu s praxí během formálního studia. Psychologové pracující ve zdravotnictví, kteří se účastnili našeho výzkumu, po nástupu do zaměstnání pocítují nedostatek znalostí a dovedností v oblasti psychodiagnostiky, komunikačních dovedností, nemají zkušenost s reálnými projevy diagnóz v praxi a chybí jim praktická znalost administrativní činnosti ve zdravotnictví.

K hlavní výzkumné otázce se vztahují dílčí otázky, které jsme si stejně jako hlavní výzkumnou otázku stanovili na začátku výzkumu. Odpovědi na výzkumné podotázky poskytují konkrétnější náhled na problematiku stanovenou hlavní výzkumnou otázkou.

1. Jak účastníky výzkumu připravilo formální vzdělávání pro výkon jejich povolání?

V přípravě zaměstnání byli účastníci výzkumu poměrně spokojeni se získanými teoretickými znalostmi ve formálním vzdělání. Chyběla jim však praxe, se kterou také souvisí vztahová práce, psychodiagnostika, komunikační dovednosti, reálné projevy diagnóz, struktura práce a praktická administrativní činnost.

2. Jaká je motivace psychologů ve zdravotnictví k jejich zaměstnání?

Motivace účastníků výzkumu pro práci ve zdravotnictví se týkala možnosti založení si vlastní praxe po absolvování atestační zkoušky, s čímž souvisí i následné finanční ohodnocení, které se nyní psychologům nedostává. Další motivací byla možnost seberozvoje, samotný zájem o klinickou psychologii, poznání reálných projevů diagnóz a v neposlední řadě touha pomáhat lidem.

3. Jaké měl zaměstnavatel požadavky pro nástup do zaměstnání a jak účastníky výzkumu podporuje v jejich dalším profesním vzdělávání?

Začínající psychology ve zdravotnictví, kteří se účastnili našeho výzkumu, překvapily možnosti využití psychodiagnostických metod, ale také v nutnosti její dobré znalosti. Dále je překvapila rozmanitost problematiky, se kterou se v praxi začali setkávat, možnost sdílení s kolegy, důležitost struktury dne, ale také možnosti a meze zdravotního systému.

Požadavky zaměstnavatele na účastníky výzkumu byly následující: dokončené magisterské jednooborové studium psychologie, zájem o oblast působení a praxe. U dvou účastníků výzkumu kromě vzdělání zaměstnavatel nepožadoval nic. Podpora zaměstnavatelů účastníků výzkumu spočívá v poskytnutí pracovního volna na vzdělávání, v příspěvku na vzdělávání, popř. v kvalifikační dohodě, na základě které zaměstnavatel platí zaměstnanci veškeré náklady spojené se vzděláváním a v neposlední řadě také rady, konzultace a emoční podpora.

4. Jak u účastníků výzkumu probíhá jejich další profesní vzdělávání?

Další profesní vzdělávání psychologů ve zdravotnictví, kteří se účastnili našeho výzkumu, zahrnuje především účast ve specializačním vzdělávání v oboru klinická psychologie a zařazení do psychoterapeutického výcviku, který všichni účastníci výzkumu považují za nejcennější pro svou praxi. Dále kurzy psychodiagnostických metod, účast na konferencích i absolvování cizojazyčných kurzů. Důležité pro psychology, kteří se účastnili našeho výzkumu, je informální učení, což v jejich případě znamená studium odborné literatury i zkušenosti z vlastní každodenní praxe.

Příprava účastníků našeho výzkumu, kteří jsou zařazení do specializačního vzdělávání, během prvních tří let spočívá především v praktické přípravě, tzn. vlastní praxe a účast na kazuistických seminářích, kde mohou probírat své jednotlivé případy. Pokud by měli možnost něco v předatestační přípravě změnit, rádi by změnili celkové nastavení vzdělávání, tj. aby podmínky vzdělávání nebyly tak přísné, ale spíše praktické. Zkrátily by čas vzdělávání, jelikož pět let studia a pět let dalšího vzdělávání se jim zdá příliš mnoho. Snížili by množství diagnostických úkonů, které jsou potřeba pro přípuštění k atestační zkoušce a také cenu kurzů, jelikož specializační vzdělávání je velmi finančně náročné. Účastníci výzkumu také považují za důležité přístup vzdělavatelů k účastníkům a chybí jim nějaká základní skripta pro přípravu na atestační zkoušku.

5. Jak další profesní vzdělávání ovlivňuje osobní život účastníků výzkumu?

Další profesní vzdělávání velmi ovlivňuje i osobní život jeho účastníků. Specializační vzdělávání v klinické psychologii, jak již bylo několikrát zmíněno, vyžaduje mnoho času a finančního vkladu. Dle účastníků výzkumu se jedná však o velkou investici, která se jim, jak doufají, jednou vrátí.

Na základě námi realizovaného výzkumu byla formulována následující doporučení pro praxi:

- ✓ Umožnit studentům psychologie větší setkání se s praxí, tzn. s diagnostickými metodami, s komunikací s pacientem a kolegy v týmu, a také umožnění získání více praxe se zdravotnickou dokumentací;
- ✓ Rozsáhlejší podpora začínajících psychologů ve zdravotnictví ze strany zaměstnavatelů, např. více studijního volna, příspěvky na vzdělávání, což by mohlo příznivě ovlivnit jejich osobní život i motivaci pro práci a v neposlední řadě podpora v podobě konzultací jednotlivých kazuistik, které účastníci výzkumu považují za velmi cenné;
- ✓ Co se týče možností dalšího výzkumu v námi zvolené problematice, bylo by zajímavé např. zjistit, mění-li se vzdělávací potřeby psychologů ve zdravotnictví v souvislosti s délkou jejich praxe ve zdravotnictví a zda a jak souvisí délka praxe psychologů ve zdravotnictví zařazených ve specializačním vzdělávání v oboru Klinická psychologie s ochotou a chutí dále se vzdělávat.

ZÁVĚR

V naší práci jsme se zabývali vzdělávacími potřebami začínajících psychologů ve zdravotnictví. V teoretické části jsme popsali pojem vzdělávání dospělých, jeho formy a vzhledem k povaze našeho výzkumu jsme se více zaměřili na další profesní vzdělávání. Dále jsme se zabývali vzdělávacími potřebami, rozebrali jsme typy a jejich identifikaci. Důležitá je také motivace ke vzdělávání a bariéry ve vzdělávání, u kterých jsme se zaměřili nejen na bariéry vstupu do vzdělávání, ale i na bariéry přímo ve vzdělávacím procesu. Další teoretickou částí je Psycholog ve zdravotnictví a jeho další vzdělávání. Pro srozumitelnost jsme také popsali základní diagnostické testy, které se v klinické psychologii používají, tzv. „Zlatý standard“ a psychoterapeutický výcvik a psychoterapeutické směry.

Z výzkumu jsme dospěli k závěru, že další profesní vzdělávání velmi ovlivňuje jak pracovní, tak osobní život účastníků. Zjišťovali jsme především vzdělávací potřeby začínajících psychologů. Jako největší vzdělávací potřebu hodnotí účastníci výzkumu znalosti a práci s psychodiagnostickými metodami a větší setkání se s praxí ve formálním vzdělávání. Zajímala nás také motivace psychologů ve zdravotnictví pro vstup do tohoto zaměstnání, která se u účastníků výzkumu týká především založení si vlastní praxe, možnost seberozvoje a zájem o samotnou klinickou psychologii. Ptali jsme se také na požadavky zaměstnavatele pro přijetí nových psychologů do zdravotnictví, mezi nimiž bylo zmíněno dokončené vysokoškolské vzdělání v oboru, zájem a praxe. Důležitý je také kurz Psycholog ve zdravotnictví, jelikož pokud jej již zájemce o zaměstnání psychologa ve zdravotnictví nemá, musí si jej v průběhu zaměstnání dodělat. Podpora zaměstnavatelů účastníků výzkumu je časová (studijní či pracovní volno) a finanční (uhrazení části či všech nákladů). Účastníci výzkumu si také velmi cení podpory a pochopení ze strany zaměstnavatele a kolegů. V rámci dalšího profesního vzdělávání se většina účastníků výzkumu účastní specializačního vzdělávání v oboru Klinická psychologie a často jsou zařazeni do některého z psychoterapeutického výcviku. Účastní se také kurzů psychodiagnostických metod, konferencí apod. Důležitou součástí je i informální učení, tzn. studium odborné literatury a získávání zkušeností v praxi.

Osobní život účastníků další profesní vzdělávání, jenž se účastnili našeho výzkumu, ovlivňuje především po stránce časové a finanční.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. 197 s. Management studium. ISBN 978-80-87197-12-7.
- [2] BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 1*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. 77 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1192-X.
- [3] BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 2*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. 80 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1193-8.
- [4] BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 135 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2580-2.
- [5] HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [6] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- [7] KEBZA, Vladimír a kol. *Psycholog ve zdravotnictví*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2014. 104 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-2446-4.
- [8] MALACH, Josef, ed. a CHMURA, Milan, ed. *Diagnostika a evaluace ve vzdělávání a učení dospělých*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014. 112 s. ISBN 978-80-7464-654-6.
- [9] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
- [10] MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. 146 s. Lidské zdroje. ISBN 80-7357-045-9.
- [11] PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2002. ISB 80200009507
- [12] PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004. ISBN 8020010866.

- [23] RIEDLOVÁ, Dana, ed. *Nikdy není pozdě začít: sborník dalšího vzdělávání*. Vyd. 1. Vsetín: Masarykova veřejná knihovna Vsetín, 2013. 99 s. ISBN 978-80-904967-4-3.
- [34] VYBÍRAL, Zbyněk a ROUBAL, Jan. *Současná psychoterapie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 743 s. ISBN 978-80-7367-682-7.
- [45] *Vzdělávání dospělých v České republice v evropském kontextu: specifické výstupy z šetření Adult Education Survey 2011*. Praha: Český statistický úřad, 2014. 32 s. Lidé a společnost. Vzdělávání. ISBN 978-80-250-2548-2.

Internetové zdroje

- [5] AMSP. *Identifikace a formulace potřeb firemního vzdělávání*. [online] citace [2016-03-25] dostupné z: <http://www.amp.cz/1-identifikace-a-formulace-potreb-firemniho-vzdelavani>
- [2] IPVZ, *Rámcový vzdělávací program pro získání specializované způsobilosti v oboru klinická psychologie*, nedatováno. [online] citace [2016-03-03] dostupné z: <https://www.ipvz.cz/seznam-souboru/1506-klinicka-psychologie.pdf>
- [3] KOBLIC, Karel, *Mantinely poskytování psychoterapie*, 2012 [online] citace [2016-03-23] dostupné z: http://www.psychoterapeuti.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=222&Itemid=15
- [4] KRUMMACKEROVÁ, Pavla. *Motivace jako klíčová podmínka pro efektivní vzdělávání*. [online] citace [2016-03-25] dostupné z: <http://kariera.ihned.cz/c1-54820840-motivace-jako-klicova-podminka-pro-efektivni-vzdelavani>
- [5] MZČR, Metodický pokyn, Akreditovaný kvalifikační kurz Psycholog ve zdravotnictví [online] citace [2016-03-25] dostupné z: <http://www.mzcr.cz/Verejne/Soubor.ashx?souborID=19843&typ=application/pdf&nazev=P%C5%99%C3%ADloha%201%20-%20AKK%2012%20Psycholog%20ve%20zdravotnictv%C3%AD.pdf>
- [6] PRACHAŘOVÁ, Šárka. *Motivace ve vzdělávání dospělých*. [online] citace [2016-03-21] dostupné z: <http://slideplayer.cz/slide/2741469/>

- [7] SCHEJBALOVÁ, Helena, 2013. *Čím se zabývá klinický psycholog?* [online] citace [2016-03-15] dostupné z: <http://p12.helpnet.cz/aktualne/kdo-je-cim-se-zabyva-klinicky-psycholog>
- [8] ŠEĎOVÁ, K., NOVOTNÝ, P. *Vzdělávací potřeby ve vztahu k účasti na vzdělávání dospělých*, 2006. [online] citace [2016-03-03] dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1559&lang=cs>
- [9] ŠTAINER, Martin. *Analýza vzdělávacích potřeb, text kapitoly pro nakladatelství Raabe*. [online] citace [2016-02-15] dostupné z: http://www.edukol.cz/publikace/analýza_vzdelavacich_potreb_raabe.doc
- [10] Testcentrum, *Diagnostické metody nakladatelství Hogrefe -Testcentrum*, nedatováno [online] citace [2016-03-19] dostupné z: <http://www.testcentrum.com/testy>
- [61] WALTER, Michal, 2014. *Aktuální otázky psychologie práce*. [online] citace [2016-03-19] dostupné z: <http://www.psychologieprace.cz/SharedFiles/Download.aspx?pageid=31&mid=38&fileid=27>
- [72] ŽÁČKOVÁ, Hana. *Co brání dospělým v účasti na dalším vzdělávání?*, 2009 [online] citace [2016-03-03] dostupné z: http://old.nvf.cz/profuturo/2009_1/ucast.htm

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AKP	Asociace Klinických Psychologů
AMSP	Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR
ČSL JEP	Česká lékařská společnost Jana Evengelisty Purkyně
IPVZ	Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví
MMPI	Minnesota Multiphasic Personality
MZ ČR	Ministerstvo zdravotnictví ČR
NVF	Národní vzdělávací fond
ROR	Rorschachova metoda
TAT	Thematic Apperception Test
VŠ	Vysoká škola
WAIS	Wechsler Adult Intelligence Scale

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1. Podíl studentů dle věku v porovnání s celkovým počtem studentů v ČR v období 2000-2011 (převzato z Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu 2014, s. 8) ... 17
- Obr. 2. Zapojení do neformálního vzdělávání v ČR dle věku, pohlaví a vzdělání v r. 2011 (převzato z Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu 2014, s. 16) 19
- Obr. 3. Struktura aktivit a zapojení do neformálního vzdělávání (25-64) let v rámci evropských zemích (převzato z Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu 2014, s. 19)..20
- Obr. 4. Účast v pracovní-orientovaném neformálním vzdělávání (25-64let) dle plátce vzdělávání v evropských zemích (převzato z Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu 2014, s. 20) 21
- Obr. 5. Trojúhelník kompetentnosti (vlastní zdroj) 28
- Obr. 6. Pyramida motivace učení (převzato Prachařová, nedatováno) 29

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Učební plán Psycholog ve zdravotnictví

Příloha P II: Informovaný souhlas a otázky pro rozhovor

Příloha P III: Ukázka přepisu rozhovoru

PŘÍLOHA P I: UČEBNÍ PLÁN PSYCHOLOG VE ZDRAVOTNICTVÍ

Název modulu	Časová dotace
První pomoc a zajišťování zdravotní péče v mimořádných a krizových situacích	20 hodin
Zdravotní legislativa	8 hodin
Organizace a řízení zdravotní péče	8 hodin
Zdravotnická dokumentace	8 hodin
Etika ve zdravotnictví	10 hodin
Podpora a ochrana veřejného zdraví	8 hodin
Základy farmakologie	8 hodin
Zdravotnická praxe I	40 hodin
Zdravotnická praxe II	40 hodin
Zdravotnická praxe III	40 hodin
Zdravotnická praxe IV	40 hodin
Zdravotnická praxe V	40 hodin
Závěrečné kolokvium	1 den

Zdroj: MZ ČR

PŘÍLOHA P II: INFORMOVANÝ SOUHLAS A OTÁZKY ROZHOVORU

Na začátku rozhovoru Vás poprosím o udělení Vašeho souhlasu s nahráváním a použitím získaných informací tímto rozhovorem pro účely mého výzkumu v rámci bakalářské práce. Veškeré osobní údaje, které mi sdělíte, budou anonymní a nebudou poskytnuty 3. osobám. Výsledky výzkumu však mohou být publikovány v odborné literatuře. Souhlasíte?

Vaše jméno? Váš věk? Velikost trvalého bydliště?

Kde jste studoval/a? Jaké je místo Vaší praxe?

Jaká je délka Vaší praxe v oboru psycholog ve zdravotnictví?

Na jakém oddělení pracujete?

Pracujete v soukromém nebo státním zdravotním zařízení?

Je to Vaše první zaměstnání po VŠ?

Jak vypadá Váš běžný pracovní den?

Jak Vás připravila vysoká škola na tento typ zaměstnání?

Co Vám v rámci vysokoškolského studia chybělo pro přípravu do zaměstnání?

Jak vypadaly Vaše začátky jako psychologa ve zdravotnictví?

Co Vás překvapilo?

Z jakého důvodu jste se rozhodl/a pro práci psychologa ve zdravotnictví?

Co požadoval Váš zaměstnavatel při nástupu v rámci Vašeho vzdělání?

Má Váš zaměstnavatel v současné době nějaké požadavky v rámci Vašeho vzdělávání?

Jak Vás Váš zaměstnavatel podporuje ve Vašem profesním rozvoji?

Jaké kurzy jste doposud absolvoval/a?

Které z nich byly pro Vaši praxi přínosné více a které méně?

Za jak dlouho Vás čekají atestační zkoušky?

Jak probíhá Vaše příprava na atestační zkoušky?

Vzděláváte se i nad rámec předepsaného vzdělávání v rámci předatestační přípravy?

Co byste v rámci předatestační přípravy změnil/a?

Jak další vzdělávání ovlivňuje Váš osobní život?

PŘÍLOHA P III: UKÁZKA PŘEPISU ROZHOVORU

Na začátku rozhovoru Vás poprosím o udělení Vašeho souhlasu s nahráváním a použitím získaných informací tímto rozhovorem pro účely mého výzkumu v rámci bakalářské práce. Veškeré osobní údaje, které mi sdělíte, budou anonymní a nebudou poskytnuty 3. osobám. Výsledky výzkumu však mohou být publikovány v odborné literatuře. Souhlasíte? Souhlasím. Děkuji, tak jdeme na to. Vaše jméno? (Ivan) Věk? 31 let, Velikost trvalého bydliště? 12 000 obyvatel. Kde jste studoval? V Olomouci, Filozofická fakulta, Psychologie. Jaké je místo vaší praxe? Nový Jičín. Jaká je délka Vaší praxe v oboru psycholog ve zdravotnictví? Rok a půl. Je to Vaše první zaměstnání po VŠ v oboru? Ano. Pracujete v soukromém nebo státním zdravotním zařízení? V soukromém. Na jakém oddělení pracujete? Jo, to je těžké, já jsem primárně pod onkologickým a radioterapeutickým oddělením, ale funguji v rámci celé nemocnice. Co požadoval Váš zaměstnavatel při nástupu v rámci Vašeho vzdělání? Jo, tak já jsem byl přijat v rámci konkurzního řízení, tudíž přemýšlím nad tím, co požadoval... Hotové magisterské studium, možná nějakou praxi, ale jelikož jsem absolvoval většinu praxe jenom na škole, tzn. v rámci klinické psychologie 4 týdny na psychiatrických odděleních, v léčebně v Kroměříži, a poté jsem tam fungoval dva roky jako dobrovolník ... Jako nebyly tam nějaké výrazné podmínky, které by chtěli, stačil jim jenom ten diplom. Jak vypadá Váš běžný pracovní den? V sedm hodin ráno plus deset minut, mínus, spíš plus ... přijdu do práce, převléknu se do eráru, zapnu počítač, přihlásím se do systému, zjistím, jestli lékaři poslali nějaké žádanky na vyšetření. Pokud poslali, tak je zhodnotím s objednáací knihou na ten daný den, abych si nastavil nějaký systém, nějaký denní řád vyšetření, který by fungoval tak, abych stíhal vyšetřit pacienty na základě těch žádanek v počítači a na základě toho, jak jsou objednaní v diáři. Pokud tam žádné žádanky nejsou, tak vyřídím emailovou korespondenci, přečtu si denní tisk. Ono je důležité, aby člověk věděl co se děje, protože ti pacienti, těch se to týká ta problematika všedních dní, tudíž aby člověk byl v obraze a mohl třeba tak nezávazně, jak říkají angličané small talk, konverzovat než dojde k samotnému vyšetření případně terapii. Jakmile tady tohle je splněno tak to buďto dopisují zprávy z předešlého dne nebo z minulých vyšetření, na které zrovna vychází čas, nebo se připravují na vyšetření, které na ten den mám objednané pacienty, respektive které mám na ten den naplánované. Tak to vypadá ten průměr. Někdy ty dny jsou takové volnější, kdy má člověk třeba jen dva pacienty... v průměru jsou to tak čtyři pacienti denně, maximum jsem měl jeden den za těch osm pracovních hodin devět pacientů, což bylo opravdu velice náročné.

No... a jelikož pracuji 40 hodin týdně tak odcházím domů někdy kolem třetí, někdy kolem čtvrté, někdy kolem druhé hodiny, tak abysme splnili těch 40 hodin. Stačí to? **Ano. Co Vás při nástupu do praxe překvapilo?** Co mě překvapilo... tak především mě překvapilo to, že mi nebyl nabídnut žádný plán práce, takže prakticky při nástupu jsem příliš nevěděl, co mám dělat. Nikdo mě neinstruoval v tom, jak funguje systém, informační, zdravotnický, počítačový, jak fungují vizity, jak funguje systém objednávání pacientů, možná je to dáno tím, jakého mám vedoucího na oddělení. No, to mě překvapilo nemile, ale z toho pozitivního... těch tam moc nebylo. Nevybavuju si teď konkrétně žádnou, spíš to byl šok. **Má Váš zaměstnavatel v současné době nějaké požadavky v rámci Vašeho vzdělávání?** Tak jelikož jsem v předatestační přípravě, tak zaměstnavatel tak příliš ne, spíš IPVZ. Ono jako nároky na vzdělávání plynou z toho, co potřebuju v té předatestační přípravě, s čímž zaměstnavatel, dá se říci, souhlasil, a tudíž mám kvalifikační smlouvu s tím, že mi zaměstnavatel hradí veškerá školení, kurzy a výcviky, které jsou nutné k úspěšnému zvládnutí atestace. **Tak to jste mi teď odpověděl na otázku „Jak Vás zaměstnavatel podporuje ve Vašem profesním rozvoji?“ Našlo by se tam ještě něco jiného, jak Vás podporuje? V rámci Vašeho profesního rozvoje?** Vlastně tím, že mi hradí ty ceny za ty kurzy, kromě toho mi dává pracovní volno, hradí mi cestovní náklady, stravné, v případě, že jedu někam daleko a přes noc, tak ubytování. **Jak Vás připravila vysoká škola na tento typ zaměstnání?** Tak co se týče toho teoretického základu, tak jsem přesvědčený o tom, že vysoká škola mi dala velmi mnoho informací, které člověk může aplikovat v praxi. Z toho praktického hlediska si myslím, že čtyři týdny praxe za pět let v oboru klinické psychologie jsou velmi málo. Tento obor je velice komplexní a tudíž si myslím, že ta praktická příprava by měla být mnohem hlubší. **Co Vám v rámci vysokoškolského studia tedy chybělo pro přípravu do zaměstnání? Bylo tam něco jiného kromě té praxe?** Tak ten studentský život, co si budeme povídat, ten je takový všelijaký. Tak určitě ta teoretická základna. Co se třeba týče diagnostiky, byla bohatá, včetně cvičení, kdy člověk mohl takřikajíc ty metody osahat. Ale jak říkám, studentský život je studentský život, tak se člověk věnoval jiným radovánkám, než osaháváním metod, diagnostických. Tím jsem tedy chtěl říct, že určitě by bylo dobré jít víc do hloubky s tím, co jsou ty praktické činnosti. Opravdu práce s těmi metodami, příprava, nějaké komunikační dovednosti rozvíjet v rámci té školy, rétorika mi na škole chyběla, myslím si, že psycholog, který pracuje slovem, by měl to slovo i dobře ovládat, dobře se vyjadřovat, umět pracovat s hlasem, nastavovat intonace a to na Univerzitě Palackého absolvovali jenom pedagogové, nikoliv psychologové. **Co Vás vedlo**

k tomu, že jste si zvolil práci ve zdravotnictví? Peníze. Je to obor, který se rozvíjí, raketovým tempem. Už řekněme v době kdy jít k psychologovi rovná se stigmatu blázná, možná i ty uvolněné poměry a amerikanizace společnosti vedla k tomu, že lidé to začínají vnímat jakožto standard, stejně tak jako by šli třeba k zubaři nebo na kosmetiku. Tudíž lákalo mě to, není to práce, která by byla nějak fyzicky náročná, na druhou stranu ta psychika tam dostává hodně zabrat. Ale tím, že je to rozvíjící se obor, tak uvědomuji si, že až budu mít po atestaci, tak si budu moci otevřít vlastní praxi, pokud se mnou podepíše pojišťovny smlouvu, tak to bude práce, ve které nebude nouze o pacienty, potažmo klienty, a tudíž si tam člověk může vydělat na to svoje živobytí. A samozřejmě ta obligátní odpověď, protože jsem chtěl pomáhat lidem. **Za jak dlouho Vás čekají atestační zkoušky?** Za tři a půl roku. **A jak probíhá Vaše příprava na atestační zkoušky?** Tak že bych se připravoval nějak teoreticky na zkoušky ústní, tomu jsem zatím moc nedal. Samozřejmě literaturu studuji, ale spíš je to literatura taková, která se týká problematiky mých konkrétních současných pacientů. Samozřejmě, ta příprava probíhá tak, že dojíždím na kazuistické semináře, kde je nás plus minus dvacet pět psychologů v předatestační přípravě, z čehož přibližně je tak pět klinických atestovaných, kde probíráme jednou za čtrnáct dní případy, které si tam my v předatestační přípravě doneseme. Další věcí je, že dojíždím na kurzy a výcviky... vlastně ta příprava na atestaci, jednou za půl roku musím absolvovat v rámci, no pod hlavičkou IPVZ jednodenní seminář na dané téma, kde se probírají dopoledne vždycky nějaké kazuistiky a odpoledne se probírá tematika, kterou si člověk vybere. Musíme absolvovat jeden za toho půl roku nebo řekněme minimálně jeden. **Co byste v rámci předatestační přípravy změnil?** Tak změnil bych tu délku, protože se mi zdá, že v dnešní době pět let, které člověk absolvoval na vysoké škole, byť svérázných kvalit toho studia nebo náplně studia a studovat dalších pět let v atestační přípravě je prostě moc dlouho. Ani všeobecní lékaři nemají atestaci tak dlouho a zubaři nemají atestační přípravu vůbec, takže nerozumím tomu, proč psychologové by měli mít tolik let obzvlášť v době, kdy se všechno zrychluje mít pět let v předatestační přípravě. Osobně si myslím, že by bohatě stačily tak dejme tomu ty tři roky. Jo? Další věc je v tom, že všechny ty kurzy, ty školení a takto, stojí hodně peněz. Já mám sice tu výhodu v zaměstnavateli, ale dovedu si představit, že pro někoho to může být opravdu likvidační. Neexistují žádné půjčky, postgraduální, kdy by si člověk třeba na své vzdělávání půjčil. V účtárně mi spočítali, že jen za těch pět let atestační přípravy za mě nemocnice zaplatí milion a půl. Kdo si v dnešní době může dovolit milion a půl? **Vzděláváte se i nějak nad rámec předatestačního vzdělávání? Jinak řečeno, děláte něco na-**

víc? Samozřejmě jak jsem říkal, psychologie a klinická psychologie obzvlášť se rychle vyvíjí, snažím se držet tempo se současnými vědeckými pokroky, studuji literaturu, věnuji se vlastní vědecké činnosti, publikuji v odborných periodících, jednou za čas, neznamená to, že bych to dělal dnes a denně, ale jednou za čas, když mám možnost, přednáším na vědeckých konferencích, kterých se účastním jak aktivně, někdy pasivně. Rozvíjím psychohygienu vlastní, aby se z toho člověk ze všeho nezbláznil. Takže tak. **Jaké kurzy jste absolvoval, nebo absolvujete?** Tak absolvoval jsem tři jednodenní kurzy v rámci předatestačního vzdělávání v oboru klinické psychologie, ty povinné. Absolvoval jsem desítky těch kazuistických seminářů, mám hotový kurz Wechslerových metod, což je diagnostika, a teďkom jsem v běhu Rorschachova kurzu, který budu ještě asi rok a půl absolvovat, pak jsem veden jakožto student KBT výcviku. Přemýšlím, jestli tam mám ještě něco... Teď si tak nevybavím, ale vím, že v říjnu mě čeká kurz hypnózy v kromeřížské psychiatrické nemocnici a kurz, který teď absolvuji je roční kurz MMPI-2. **Které z nich byly pro Vaši praxi přínosné více a které méně?** Samozřejmě jsou to ty kurzy té velké trojky („Zlatý standard“), tzn. MMPI, Rorschach a ten Wechsler. I když u toho bych trochu pochyboval, tam to nebylo zas tak žhavé, jak jsem čekal... Možná se stane to, že ten kurz absolvuji ještě někde jinde a jak zněla ta otázka? Teď jsem se trochu zamotal ... **Které z kurzů, které jste absolvoval, byly pro Vaši praxi přínosné více a které méně?** Více byly tedy ty dva MMPI, KBT výcvik, samozřejmě, protože ta terapie je velice důležitá. No a ty jednodenní kurzy na tom IPVZ... Myslím si, že je to jen hrabání peněz, protože ty mi nedali vůbec nic, spíš je to jen ztráta času, tím, že člověk musí cestovat do Prahy, ještě tam přespávat a druhý den se dopravovat zpátky na Moravu... S tím, že tam proseděl devět nebo osm hodin. A lepší by bylo, kdybych civěl do zdi těch osm hodin. **Jak další vzdělávání ovlivňuje Váš osobní život?** No tak s tím souvisí ta předešlá otázka. Když si představíte, že třeba poslední měsíc mám pocit, že jsem strávil na školení víc času než v zaměstnání, tudíž se to odráží i v tom osobním životě. Člověk není skoro vůbec doma, pořád je někde na cestách... Jako přijdu si jak hotelová veš, protože jak pořád někde přespávám. Přijedu z jednoho školení, vybalím se, za pár dní se můžu zase sbalit, jedu někam jinam, zase do jiného hotelu. Stálo mě to roční vztah, nebo delší než roční vztah, protože kdo by tady tohle snášel, když člověk není pořád doma. Musím se připravovat, dělat v uvozovkách domácí úkoly. Člověk, když přijde z práce, ještě musí dělat jakoby něco navíc, tudíž můj osobní život je hodně okleštěný a to nemluvím o tom, že ty kurzy se někdy odehrávají o víkendech. Takže člověk to, co nestíhá přes týden a rád by dodělal o víkendu, nemůže. Takže samozřejmě to ovliv-

nění osobního života je dáno tím, že člověk má minimum volného času. **Já Vám děkuji za Vaši ochotu a Váš čas.** Nemáte za co.